

Institutionen för Individ och Samhälle
Socialpedagogiska programmet
SP 06, Campus

Att vägleda barn i ett senmodernt samhälle

– en studie där föräldrar berättar om sina upplevelser av att
uppfostra barn i vår tid

To Guide Children in a Late Modern Society

- an essay where parents share their experiences of raising
children in our time

Malin Burke

Christina Ståhl

Examensarbete i Socialt arbete, 15 hp
Handledare: Anders Bjerkman
Höstterminen 2009

Titel: Att vägleda barn i ett Senmodernt samhälle – en studie där föräldrar berättar om sina upplevelser av att fostra barn i vår tid.

Författare: Malin Burke, Christina Ståhl

Nivå/arbetets art: Kandidat/examensarbete, 15 hp

Ämne: Socialt arbete

Program: Socialpedagogiska programmet, 210 hp
Högskolan Väst

Termin: Höstterminen 2009

Handledare: Anders Bjerkman

Sammanfattning

Denna studie handlar om hur föräldrar ser på sin föräldraroll idag och vi har valt att betrakta det ur ett sociologiskt perspektiv med sociokulturella teorier. Syftet är att undersöka senmoderna föräldrars syn på sin roll som uppfostrare under deras barn/barns uppväxt. Vi ställer oss frågorna: Vad innebär en senmodern, god uppfostran och hur vill föräldrarna att deras barn ska leva som vuxna? Vi använder oss av en kvalitativ forskningsmetod, fokusgruppsintervjuer, där medlemmarna i gruppen interagerar och delar med sig av egna erfarenheter. Intervjumaterialet som ligger till grund för studien är analyserat horisontellt och sammanslaget. Vi intervjuar även "experter" som i yrket jobbar nära familjer. Den informationen kontrasterar och kompletterar gruppintervjuerna. I analysen utgår vi huvudsakligen från begrepp som sociologerna Beck, Bauman, Giddens och Habermas har använt för att beskriva det senmoderna samhället: *individualism, ambivalens, reflexivitet, självidentitet och självförverkligande; tid och stress, konsumism, livsvärld/systemvärld och förvetenskapligande av det privata*. Vi använder även några andra begrepp som kontrast mot det senmoderna: *familj och tradition; och uppfostran*. I diskussionen funderar vi över vad studien kan lära oss om det senmoderna föräldraskapet. Föräldrarna som intervjuats besitter en god förmåga att hantera senmodernitetens krav och snabba kast. Det viktigaste de vill ge sina barn är trygghet, kärlek och social kompetens för att barnen så småningom själva skall kunna bemästra sin framtid och sitt vuxenliv.

Nyckelord: senmodernitet, uppfostran, föräldraskap, trygghet, familj

Title: To Guide Children in a Late Modern Society - an essay where parents share their experiences of raising children in our time

Authors: Malin Burke, Christina Ståhl

Level: Bachelor's Thesis,
15 Higher Education Credits

Subject: Social Work

Program: Program in Social pedagogy,
210 Higher Education Credits
University West

Term: Autumn term 2009

Supervisor: Anders Bjerkman

Abstract

This paper considers how parents see their parenting roll today from a sociological perspective coupled with sociocultural theories. The objective is to investigate late modern parents' perspective of their roll as child-rearers during their child's/childrens' upbringing. We ask ourselves the questions: What is a late modern, good upbringing and how do the parents wish their children to live as adults? We use a qualitative research method, focus group interviews, where the members of the group interact and share their experiences. The interview material that is the basis for the study is horizontally analysed and then combined. We also interview "experts" who in their profession work closely with families. That information contrasts and supplements the group interviews. In the analysis we mainly work from the supposition of concepts that the sociologists Beck, Bauman, Gidden and Habermas have used to describe the late modern society: *individualism, ambivalence, reflexivity, self-identity and self-actualisation; time and stress, consumerism, lifeworld/systemworld and scientification of the private*. We also use some other concepts as a contrast to the late modern: *family and tradition; and child-rearing*. In the discussion we think about what the paper can teach us about the late modern parenthood. The parents interviewed have a good ability to handle the demands and quick changes of late modernity. What are most important for them to give to their children is safety, love and social skills, so that the children eventually will be able to master their future and their adulthood.

Keywords: late modern, upbringing, parenting, safety, family

Förord

Vi vill börja med att tacka alla fantastiska Föräldrar som vi har haft äran att träffa. Ni har ogenerat och ärligt delat med Er av era livserfarenheter och föräldrakunskaper, vilket har gjort den här studien genomförbar. Tack till Er Kontaktpersoner som hjälpt oss att få ihop våra fokusgrupper, att Ni har tagit Er tid att informera föräldrar och entusiasmerat dem att vilja delta i undersökningen. Vi vill naturligtvis tacka de personer som vi i uppsatsen kallar för "expertinformanter" Förskolepersonal, Familjerådgivare, Specialpedagog. Er kunskap och erfarenhet vidgar, kompletterar och förklarar föräldrarnas berättelser. Tack även vår gode handledare Anders Bjerkman som med sina kloka ord och långa erfarenhet lett oss och gjort oss trygga genom hela skrivprocessen. All denna erfarenhet som vi fått utav Er ska vi bära med oss i livet. Och i vår tur, både som medmänniskor och yrkesverksamma, ska lotsa dem som vi får chans att hjälpa.

Avslutningsvis, *Kära Familjer*, ni har varit underbara

Trollhättan 2009 12 18

Malin Burke och Christina Ståhl

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	1
Begreppsförklaring	2
Historik och bakgrund	3
Syfte och frågeställningar	8
Teoretiska perspektiv och tidigare forskning	9
Sociologiskt perspektiv	9
Tidigare forskning	12
Problematisering och sammankoppling av ovanstående teorier	14
Metod	15
Intervjumetod	15
Förberedelser och urval	16
Datainsamling och databearbetning	17
Analysverktyg	18
Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	18
Etik	19
Resultat	21
Demografi	21
Vad svarade föräldrarna	22
Vad svarade experterna	24
Analys	27
Familj och tradition	27
Uppfostran	28
Individualism, ambivalens, reflexivitet, självidentitet och självförverkligande	30
Tid och stress	31
Konsumism, livsvärld/systemvärld, förvetenskapligande av det privata	33
Diskussion	36
Referenser	41
Bilagor	3st.

Inledning

En problematik kan lösas på många olika sätt och i socialpedagogiskt arbete jobbar vi oftast med förändring så att utsatta människor ska bemästra sin situation och få ett godare liv. Vår uppsats handlar inte om att lösa någon särskild grupps svårigheter, den handlar således inte heller om förändringsarbete. Tanken med vår studie är att beskriva hur dagens samhälle påverkar föräldrar som uppfostrar sina barn i dag.

För vår del startade tanken på studien ganska tidigt i utbildningen. Vi hade en kurs där vi pratade om livslopp. Vi diskuterade och jämförde hur det var att växa upp under olika årtionden. Dessa samtal ledde in på vad det är i samhället i dag som har förändrat uppväxtvillkoren för barn. Vi pratade om IT, globalisering, brist på tid och teknikens utveckling. Vi läste om det senmoderna samhället och fick via litteraturen bekanta oss med samhällsfilosofier som Giddens, Beck, Bauman och Habermas m.fl. Det var intressant att jämföra deras tankar och våra erfarenheter av den utveckling vi ser och lever med idag. När vi nu skulle skriva vår C-uppsats var det inte långt borta att nyfiket fråga: Om det är annorlunda att växa upp idag, vad innebär det för föräldraskapet? Måste föräldrarna idag förändra sin uppfostransroll och hur anpassas den efter samhällets utveckling? Frågeställningarna i uppsatsen har fötts här ur.

Det är intressant för oss att höra föräldrarna själva. I framtiden, i olika yrkesroller, kommer vi att möta föräldrar och vilja samarbeta med dem. Det är då viktigt att förstå hur dessa föräldrar är en del av en kontext, de är inte bara barn av sin tid, de är även påverkade av det sociala sammanhang de lever i och medskapare av samhällsutvecklingen. För att förstå vad föräldrar behöver måste vi sätta oss in i deras liv.

Vi vill önska er en god läsning och bara påminna om att föräldraskap och uppfostran är ett stort ämnesområde där vi snuddar vid en liten del av allt som finns att undersöka och upptäcka kring ämnet. Vi börjar med att presentera en historik och efter det kommer en genomgång av teoretiska perspektiv och tidigare forskning, samt ett metodavsnitt. Det ni sedan får ta del av är 15 föräldrars upplevelse av uppfostran i vår tid. Det är inte generaliserbart och det är inte alla föräldrars sanning.

Begreppsförklaring

Nedan förklaras några viktiga begrepp som används i uppsatsen.

Vi skriver om det "moderna samhället" i uppsatsen, vilket sägs ha sin början någon gång i mitten på 1700-talet och fram till cirka 1950-talet (Bäck-Wiklund och Bergsten, 1997). I uppsatsen kommer uttrycket att användas om tiden innan senmoderniteten, där det moderna samhället representerar en tid av starkare traditioner och familjeband. Detta skall skiljas från när man i dagligt tal pratar om ett modernt samhälle "i betydelsen att det är ett samhälle som är tekniskt och kulturellt uppdaterat.

I studien används begreppet "senmodernitet" för att sätta ord på en tid då en rad olika fenomen i samhället har dykt upp och påverkar hur människor lever idag. Dessa fenomen har både materiella och kulturella orsaker och konsekvenser. Senmoderniteten börjar någon gång på sent 50-tal till tidigt 60-tal. Stora förändringar skedde i Sverige på den tiden, både i t.ex. näringsliv, arbetsmarknad, bebyggelsemönster och samlevnadsformer (a.a). Författarna menar att i spåren av förändrade levnadsvillkor sker också en omvälvning av livsstil och av människors syn på sig själva och sin omvärld. I uppsatsen fokuseras mer på hur de förändrade livsstilarna och människors syn på sig själva tar sig i uttryck. Vi gör ett antagande att detta är senmoderna idéer och kulturer. Utvecklingen av dessa anser vi har fått tydlig form någon gång i slutet på 70-talet eller i början av 80-talet. Det handlar då om ett samhälle som kräver att dess medborgare är mer flexibla, mer kunskapsstörsta, individualiserade, konsumerande och mer ifrågasättande än någonsin tidigare i historien.

Idag skriver vissa forskare och författare om den "senmoderna familjen" (t.ex. Morgan, 1996) och syftar på att begreppet familj idag är flytande och svårdefinierat. De menar att familjen kan se ut på många olika sätt och omformas under tidens gång, detta i jämförelse med den mer statiska kärnfamiljen. I följande uppsats gör vi inga försök att beskriva exakt vad som konstituerar en familj. När vi skriver om familjen i det senmoderna samhället, menar vi en familj (oavsett hur den är formad) som lever under den senmoderna tidsperioden.

Vi använder begreppet "uppfostran" i ordets vidaste betydelse. Det kan både handla om disciplin, om att forma barn och att lära dem hur livet skall levas. Vi har frågat föräldrar vad de tycker är en god uppfostran, och har då varit ute efter att få höra deras personliga åsikter om vad som är viktigt för dem att ge sina barn att ta med sig in i vuxenlivet.

De två begreppen "föräldraroll" och "föräldraskap" används omväxlande i texten men i lite olika mening. Föräldraroll syftar mer specifikt på de egenskaper som förknippas med att vara förälder. Föräldraskap används som ett mer generellt begrepp och avser både de roller, samt de uppgifter och mer aktiva handlingar som är speciella för föräldrar.

Historik

När man vill förstå eller undersöka fenomen i samtiden, är det ofta till hjälp att utgå från ett historiskt perspektiv. Därför presenteras först några signifikanta förändringar som ägde rum i Sverige under efterkrigstiden och fram tills idag. Sedan tas även barndomens utveckling upp från 1700-talet och framåt.

Ahrne, Roman och Franzen (2003) beskriver Sveriges utveckling under den andra halvan av 1900-talet ur ett sociokulturellt perspektiv. Under fyrtioåret började man i Sverige lägga grunderna till välfärdstaten. De första viktiga reformerna beslutades det om under andra hälften av fyrtioåret. Dessa skulle komma att ändra vardagslivets villkor, men ännu är det drygt 20 år kvar tills man skulle kunna kalla välfärden för allmän. Ekonomipolitiskt hade Sverige det bra ställt efter andra världskriget. Det fanns möjligheter att producera och exportera, marknaden var omätlig då Europa låg i ruiner och behövde återuppbyggas. En stark framtidstro fanns i Sverige.

Under femtioåret var hemmafrun fortfarande normen i Sverige, men från och med 60-talet blev det allt vanligare att kvinnor sökte jobb utanför hemmet. Under andra hälften av femtioåret började fritiden centreras mer runt bostaden. Som ett symptom på detta kan man se att publiksiffrorna för olika evenemang minskade. Troligtvis finns det en allmän, samt en specifik orsak till detta, båda orsakerna är kopplade till den ökande välfärden. Rent allmänt handlade det om att när människor fick det ekonomiskt bättre, fick de också bättre standard på sina lägenheter. De fanns även de som för första gången hade råd med egen lägenhet. Det blev helt enkelt skönt att vara hemma. Mer specifikt så kom TV:n 1954 och det var billigare att sitta hemma och titta än att gå ut. Något annat som gjorde att man valde att stanna hemma, istället för att gå ut var att motboken avskaffades 1955. Ville man ha mer än sin ranson behövde man inte längre inta alkoholen på lokal (a.a.).

Enligt Ahrne, Roman och Franzen (a.a.) har arbetstiden långsamt gått ner under 50- och 60-talet samtidigt som antalet semesterdagar ökat. Det kan tyckas underligt att man idag klagat över långa arbetsdagar och stress när arbetstiden, normalt, för en heltidsarbetande under fyrtioåret låg på 48 timmar i veckan. Visserligen hade tjänstemän ofta kortare arbetstid, men

semestern för samtliga var bara två veckor (a.a.). Man kan spekulera i att det framför allt var männen som förvärvsarbetade heltid medan många kvinnors förvärvsarbete framför allt handlade om deltid eller att de jobbade i hemmet. Det kan vidare poneras att vi idag, i större utsträckning, förväntas vara mer tillgängliga för vår arbetsgivare. Vidare skriver författarna att beslut om tre veckors semester infördes 1951 och i slutet av femtiotalet ändrades arbetstiden till 45 timmar per vecka. Antalet semesterdagar utökades igen 1963 och till sist, i slutet av sextiotalet införde man 40-timmarsveckan.

Under 1960-talet var det huvudsakligen två skeenden som bidrog till att bryta det traditionella familjemönstret. För det första godkändes p-pillret och spiralen för försäljning. Kvinnor kunde nu på ett säkert sätt skydda sig mot oönskade graviditeter □ sambandet mellan biologisk reproduktion och sexualitet bröts. För det andra så började kvinnor, i allt större omfattning, att förvärvsarbeta. Detta fick konsekvenser för familjen □ både för relationerna mellan familjemedlemmarna och för dess struktur.

När välfärdsamhället fick genomslag i Sverige så började också sociala relationer informaliseras (a.a.). Möten mellan människor bands inte längre upp av formaliteter utan blev mer lättsamma. Det skedde □□ ett slags demokratisering av vardagen, också det ett utslag av folkhemmet, som bröt med skillnaden mellan hög och låg som bärande princip □(a.a., s. 41). Under åttiotalet blev folkhemmet kritiserat, framtiden kunde inte längre kopplas samman med folkhemmets ideal på ett övertygande sätt. Nya värderingar kom i ljuset, kanske den mest påtagliga var en ny sorts individualism. Det var yuppien som blev ikonen för dessa värderingar. Yuppien var någon som gjorde karriär och samtidigt spenderade en signifikant summa tid och pengar på att konsumera. Det var kombinationen av karriär och konsumtion som var något nytt. Nu var det viktiga och att spara inför framtiden blev gammalmodigt. Under femtio- och sextiotalet var nyheterna något som hade betydelse för familjelivet, men under åttiotalet blev nyheter viktiga för individen. Nya kommunikationsmedel möjliggjorde en sådan utveckling: □□ video och satellit-TV blev var mans egendom. Med betalkort och freestyle markerades den nya individualismen under det sena åttiotalet □(a.a., s. 44).

Sverige hamnade i en ekonomisk kris i början av 90-talet. Vi fick en hög arbetslöshet och antalet födselar per år sjönk. Ordet □flexibilitet□blev ett nyckelbegrepp för att förklara hur Sverige skulle ta sig ur krisen. Arbetsmarknaden skulle vara flexibel med flexibla företag och flexibel arbetskraft. När mobiltelefonen kom blev den medlet för att uppnå än större rörlighet och anpassningsbarhet.

Ahrne, Roman och Franzen (a.a.) hävdar att krisen inte hade någon motverkan mot den individualistiska trenden. Däremot menar författarna att krisen kanske gav individualismen en

ny riktning, vad som blev viktigt var uppmärksamhet. Ett ordspråk för detta skulle kunna vara "Syns man inte, finns man inte" (s. 47). Det kan sägas att individualismen från början handlade om att få förverkliga sina egna idéer och mål, men under 90-talet handlade det mer om att vara någon särskild. När man inte längre strävar efter mer långsiktiga mål växer individens osäkerhet över sin egen duglighet och ett behov av bekräftelse uppstår (a.a.). Familjemönstren i Sverige har genomgått stora förändringar sedan efterkrigstiden. Kvinnor förvärvsarbetar i nästan samma utsträckning som män, antalet skilsmässor har ökat och det finns nu flera alternativa former för familjen, t.ex. samboende, ensamstående och ombildade familjer. Kärnfamiljen ses möjligtvis ännu som ett ideal. Ahrne, Roman och Franzen (a.a.) menar att det flesta svenskar, både yngre och äldre, värderar familjen och majoriteten svenskar bildar också familj någon gång under sina liv. De hämtar information från tidskrifterna *Män och Barn*, samt *Barnafödande i fokus*, där det står att barn betraktas av många som en av de händelser i livet som ger det mening. Ofta när barn föds är det en stor händelse och paret känner att de nu blir en familj. Idag består Sveriges befolkning till ca en femtedel utav barn. Svenskarna vill att deras barn skall vara självständiga, toleranta, ansvarfulla och respektfulla (Ahrne, Roman och Franzen, a.a.).

I Sverige idag har globaliseringen medfört att vardagslivets gränser har flyttats ut, avstånden blir mindre och världen krymper. När vardagsverkligheten växer finns det en risk att den fragmenteras. Människor måste hela tiden röra sig i flera olika miljöer och vara anpassningsbara och multikompetenta. Det är kanske naturligt att man idag efterfrågar social kompetens. "Det handlar inte bara om att pendla mellan hem och arbete. Det handlar om arbete, dagis, skola, träning, inköp och till slut hem. På fritiden utsträcks kontakterna än mer genom umgänge och resor" (a.a., s. 53).

Här växlar uppsatsen spår, historiken koncentreras till att enbart fokusera på hur föräldraskap och barndom har förändrats under de senaste århundradena.

Upptäckten av barndomen - enligt den franska historikern Phillippe Ariès - var en ganska sen historisk företeelse. Det var någon gång under 1700-talet som man ansåg att barn skall behandlas på ett särskilt sätt i och med att de kategoriseras, benämns och tilldelas en åldersgrupp (Johansson, 2007). När 1700-talet kom började en ny tid som ställde krav på en mer upplyst människa och de bildade i Sverige insåg att barnen behövdes som framtida arbetskraft. Inom vetenskapliga kretsar sades det att det är också viktigt att se till att barnen överlever, inte bara att de kommer till himlen. Spädbarnets överlevnad kom i centrum och

betydelsen av amning ökade. Råden som gavs var ofta motsägelsefulla, det är dock slående hur liknande råd ännu debatteras idag. Tex. gällde de huruvida barnen skulle lindas, vaggas, tröstas när de skrek och ammas på tider som barnet bestämmer (Holmdahl, 2000).

Det var också först under 1700-talet som kärnfamiljen blev ett ideal men det var enbart för överklassen. Ordet "familj" fanns över huvud taget inte i Sverige tidigare. Innan talade man om hushåll och i dessa inkluderades även drängar och pigor (Björvall, 2005). Under seklerna har för övrigt en förskjutning ägt rum, barn tillhörde från början släkten, men kom allt mer att vara familjens egendom.

Under 1800-talet blev det allt vanligare att barn fick gå i skolan, men skolgången var inledningsvis mycket oregelbunden. Barn började skolan när de var mellan fem och elva år, vanligast var det att börja vid åtta- eller nioårsåldern. Prästen och läraren bestämde hur lång tid det enskilda barnet behövde. Under första hälften av 1800-talet genomfördes en ny skollagstiftning där det beslutades att skolan skulle vara obligatorisk för barn mellan sju och tolv år. Barndomen blev längre i och med att man ansåg att skolgången var viktig och borde vara regelbunden. Folkskolan blev ett faktum. Det fanns ett antal olika former av barnomsorg, men majoriteten av barn lämnades ändå ensamma om mamman arbetade, ibland passade en granne eller ett äldre syskon dem, men många barn låstes bara in (Holmdahl, a.a.).

Barn började bli en faktor att räkna med under 1800-talets slut, för den kommersiella världen. Detta på grund av att barnadödligheten hade minskat, skolgången blev allmän, samt att begreppet "barndom" hade uppstått. Tidigare hade barnen fått sitt värde genom deras bidrag till familjens försörjning, nu påbörjades en värdeförskjutning där barnens värde kom mer ifrån den emotionella tillfredsställelse de gav sina föräldrar. Upplýsningens ideal var mer individualiserade än tidigare och under 1800-talet fick detta en praktisk inverkan på allmänheten. Den identitet vi tidigare fått från vår familj och vår bakgrund blev mindre statisk. Yrket kopplades starkare till identiteten, det började finnas möjligheter att göra en klassresa (Björvall, a.a.).

Nu tar vi ett skutt in i 1900-talet. Holmdahl (a.a.) skriver att i början på 1900-talet bodde ca 5 miljoner människor i Sverige och ungefär hälften bodde på landsbygden, urbaniseringen tog fart och industrialismen intensifierades. Ellen Key skrev en viktig bok som utkom år 1900. Den hette *Barnets århundrade*. Boken blev en succé, översatt till 26 olika språk. Nu ville man diskutera barnets frigörelseprocess. Hade barnet en egen individualitet och var det möjligt för barnet att självständigt forma en god karaktär genom egen fritid?

Enligt Holmdahl (a.a.) inleddes 1900-talet i Sverige med att debattera problemet med vanartiga barn som svalt och försumrades. Man tyckte att det fanns för få offentligt

kontrollerade institutioner för barn. Enberg, Kälvemark, och Ohlander (1998) skriver att i början på sekelskiftet var det tuffa tider för många familjer i Sverige. Medellivslängden var ca 55 år, att den var så låg berodde mycket på den höga spädbarnsdödligheten, men många dog också unga. Författarna frågar sig om den höga spädbarnsdödligheten bara kan förklaras med fattigdom, sjukdomar och dåliga bostäder eller också visar på att barn värderades mindre? Var tionde barn dog nämligen innan det fyllt ett år. Vid sekelskiftet började en mer omfattande samhällelig diskurs utarbetas kring barn och ungdomar. De blev ett ämne för politisk debatt och samhällsåtgärder. Innan var barn så gott som osynliga på den offentliga arenan. År 1938 antogs principen om frivilligt föräldraskap och det blev tillåtet att informera om och sälja preventivmedel (a.a.). Efter andra världskriget hade kärnfamiljen sin höjdpunkt och de småligor och gatubarn som omdebatterades under 1900-talets början höll på att försvinna. Vid mitten av 1900-talet föder kvinnor i genomsnitt 2,2 barn och de barn som föds överlever i allt större utsträckning (Holmdahl, a.a.).

Bäck-Wiklund och Bergsten (a.a.) skriver att en moderskapsförsäkring infördes 1955, den gav mödrar rätt till tre månaders ledighet för att ta hand om det nyfödda barnet och 1960 slog man fast i barnavårdslagen att barn skall räknas som barn upp till 18 års ålder (Holmdahl, a.a.). Två år senare utökades moderskapsförsäkringen till sex månaders ledighet. En politisk debatt om faderns föräldraroll började. Resultatet blev så småningom 1974 års föräldraförsäkring där fadern fick samma rätt att vara hemma och ta hand om barnet som modern (Enberg, Kälvemark, och Ohlander, a.a.). Till sist, 1976 utökades föräldraförsäkringen till 12 månader (Bäck-Wiklund och Bergsten, a.a.).

Det var också under 1970-talet som man på allvar började se barnet som ett subjekt, de föreställningar som tidigare funnits om barn som blanka papper, eller utan sociala färdigheter rensades bort. Barnet började nu ses som en redan från första andetaget, intelligent och social varelse. Det fick större plats och en mer aktiv roll i familjen. Det började talas om barns rättigheter och en mer demokratisk familjeform tar vid. Det blev modernt att prata om en ömsesidig fostran där fokus var på interaktion och relation. Successivt från 70-talet och framåt gavs barnet allt fler färdigheter och allt eftersom forskare och föräldrar fick mer kunskaper om spädbarn ökade kraven på deras föräldrakunskaper. Det var nu tanken fördes fram att man måste lära sig att bli förälder. I slutet av 1970-talet kommer man också fram till att barnen är mer kompetenta än vad som tidigare antagits. Föräldrar måste därför lära sig att lyssna och försöka förstå även sina små barn (Johansson, a.a.). Kanske blev den nya lagen mot barnaga, 1979 en del av, eller en följd av denna utveckling (Enberg, Kälvemark, och Ohlander, a.a.).

På 1980-talet diskuterade man rutiner och gränser, men det var inte den sortens fasta rutiner och gränser som tidigare funnits som man ville ha, utan snarare ville man försöka hitta flexibilitet i sitt sätt att begränsa och fostra barnet. Denna tanke går igen på 1990-talet, föräldrar skall både kunna säga "nej" kunna lyssna på och ta till sig av barnets åsikter och argument. De idéer och strömningar som började komma på 1970-talet har fortsatt att utvecklas in på 2000-talet (Johansson, a.a.). Förändringen i det senmoderna samhället med försvagade traditioner har skapat en tillvaro där familjer prövar sig fram i vad som passar dem. Sommer (2005) kallar detta för "skapelseprocess" Han menar att "föräldrar inte utan vidare kan använda vare sig sina personliga erfarenheter eller den äldre visdom som finns inlagrad i traditionen som rättesnöre i mötet med sina barn" (s. 142).

I debatten idag finns motsägelser i råden om hur man ska uppfostra sina barn, å ena sidan med mycket aktiviteter och å andra sidan utan att curla. Föräldrarna ska ta ansvar för sina barns utveckling, men utan att ta över helt och hållet. Mammor och pappor måste se till att barnets utveckling inte lämnas åt slumpen. En del av synen på uppfostran idag kanske kan relateras till att vuxna och barn lever allt mer på åtskilda arenor, denna trend är tydligast i USA men finns också i Sverige. Vi har skapat en bild av barnet utan egentlig kontakt med det eftersom föräldrar i hög grad, under dagen, befinner sig på andra platser än där barnen vistas. Barnet har fått ett symboliskt värde vilket är av betydelse för vad vi vill spendera på barn och hur vi investerar i deras välmående och framtid. Barnet skall få alla tillgängliga resurser från sina föräldrar och är på så sätt föräldrarnas projekt (Halldén, 2007).

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka senmoderns föräldrars syn på föräldraskapet under deras barn/barns uppväxt.

Frågeställningarna är

- 1). Vad innebär en senmodern, god uppfostran?
- 2). Hur vill föräldrar i senmoderna Sverige att deras barn skall leva som vuxna?

Teoretiska perspektiv och tidigare forskning

Nedan följer en närmare beskrivning av de teorier som vi har använt oss av för att motivera varför vi vill fråga dagens föräldrar om hur de upplever föräldraskapet idag. Vi presenterar även lite av den forskning som har gjorts om barn och föräldraskap i det senmoderna samhället.

Sociologiskt perspektiv

I uppsatsen är sociologiska teorier av stor vikt, det är dessa som beskriver utvecklingen av det senmoderna samhället. Flera av dem ser ett antal problem med hur det västerländska samhället har utvecklats efter 50-talet. De ser en värld där många värderingar och traditioner löses upp och i stället banar väg för ett individualistiskt och egocentrerat samhälle. De har tagit pulsen på hur vi lever idag och diagnosen är att vi i lever i en värld som snurrar för snabbt. Solidaritet, lojalitet och gemenskap blir gammalmodiga begrepp. Här kommer en kort förklaring till hur de kommit fram till detta.

Beck (1998) har dragit slutsatsen att i en sen utveckling av det moderna lever människor i ett samhälle som utmärks av att det är riskfyllt. Riskerna är framförallt orsakade av människorna själva. Det är den moderna utvecklingen av teknik och industri som skapar fara, t.ex. kärnkraftverk. Beck beskriver hur riskerna ofta är utspridda på alla i samhället oavsett klass och härkomst. Han medger att man till en viss grad kan undvika risker om man har pengar, t.ex. köpa ekologiskt odlad mat, men att till syvende och sist finns inga garantier för någons säkerhet. Vidare menar han att när människor förstår att ingen undkommer dessa risker, är det så stort för det mänskliga psyket att det leder till passivitet. Därför blir förnekelse människans goda kompanjon i det sena moderna. Beck (a.a.) skriver vidare, □Drivkraften i klassamhället kan sammanfattas enligt följande: *Jag är hungrig!* Den rörelse som risksamhället sätter igång kommer däremot till uttryck i meningen: *Jag är rädd!* □(s. 69). I sådana här tider börjar de värderingar som bygger på tron på arbete, familj samt vetenskap och utveckling att ge vika. Beck hävdar alltså att de traditionella institutionerna från det moderna industrisamhället långsamt försvinner eller förlorar betydelse. Han undrar hur vi skall kunna hantera vår rädsla utan stödet från familjen, klassmedvetenheten, de politiska partierna, mfl. Han drar slutsatsen att vi helt enkelt måste lära oss att hantera vår ångest själva. De problem som förut legat hos olika institutioner, får individen nu bära själv, vilket gör att individens livsöde blir högst personligt. □En individualisering av olika situationer och förlopp i livet innebär alltså att livet

blir självreflexivt; det socialt förutbestämde levnadsloppet förvandlas till ett liv som man själv skapar (a.a., s. 219).

Zygmunt Bauman skriver om hur samhället kommer att utvecklas när produktionssamhället byts ut mot konsumtionssamhället. Han kallar den här sena utvecklingen av det moderna för det flytande moderna (Madsen, 2006). Bauman (2008) hävdar att vi nu lever i ett konsumtionssamhälle där det sociala livet följer regler och riktlinjer som är gjorda för att vi skall konsumera så mycket som möjligt. Han hänvisar till Habermas och spinner vidare på hans tankar om att i det kapitalistiska samhället så behöver staten se till att arbetaren spelar sin roll och varan sin så att det ständigt pågår transaktioner dem emellan. Endast på detta sätt kan det kapitalistiska samhället reproduceras. För att arbetarna ska vara köpstarka måste de kunna arbeta och för att detta villkor skall uppfyllas måste de vara friska och utbildade. Staten har alltså ett intresse i att hålla sysselsättningen uppe och se till att det finns människor som är arbetsdugliga. Bauman använder begreppet "konsumism" och det " " är en typ av socialt arrangemang som blir resultatet av att man omvandlar vardagliga, permanenta och " mänskliga behov och begär till den viktigaste drivkraften i samhället " (s. 36). Om "arbete" var nyckelordet i produktionssamhället så är "konsumism" nyckelordet i konsumtionssamhället. Lycka handlar inte så mycket om tillfredställande av behov som en ständig utveckling av nya begär. Lycka är annars det värde som står högst i konsumtionssamhället och Bauman (a.a.) menar att det kanske är ensamt om att utlova sina medborgare lycka i jordelivet. Vidare hävdar han att människor i det konsumistiska samhället lever i nuet hela tiden. Livet blir uppdelat i fragment av händelser, tillfälligheter, episoder och äventyr. Lite, eller inget sammanhang finns mellan de olika punkterna. Ett annat utmärkande drag för konsumtionssamhället är vikten av att "investera i sig själv" och att på andra sätt tala om och se sig själv som en vara (t.ex. att man skall marknadsföra sig själv). När man konsumerar satsar man kapital på ett socialt medlemskap för att man skall bli åtråvärd och säljbar. Den som inte kan konsumera hamnar utanför och anses vara ovärdig (a.a.).

Anthony Giddens har skrivit om det högmoderna samhällets utveckling [Giddens använder begreppet högmodernitet i stället för senmodernitet, vår förklaring], men också om hur individen utvecklas i detta samhälle (Hermann, 2004). Giddens (1999) har skrivit om förhållandet mellan moderniteten och det moderna jaget. I det högmoderna samhället har de gamla institutionerna blivit mer dynamiska. Det finns fyra sådana viktiga institutioner; kapitalismen, industrialismen, administrativa övervakningsapparater och kontroll över

våldsmedel. Dessa institutioner utgör dimensioner av det högmoderna samhället. Dynamiken har uppstått genom tre olika företeelser. Först är det *åtskiljandet av tid och rum*, tekniken har utvecklats så att vi kan vara i samma tid även om det rumsmässigt skiljer stora avstånd. Det är också så att saker som händer på andra sidan jordklotet kan påverka individens liv i ett nästan omedelbart här och nu. Det andra är *urbäddning*, vilket innebär att sociala relationer lyfts ur sina sammanhang och kan sträckas ut över tid och fysiska gränser (Giddens, a.a.). Ett exempel på detta är när man köper en vara på Internet som kanske skeppas från en annan del av världen, kundtjänsten sitter i en tredje och man använder kreditkort att betala med. Varken tillverkare, försäljare eller konsument har någonsin träffats [vår förklaring]. Två olika mekanismer påverkar utvecklingen av urbäddningen, Giddens kallar dem *symboliska tecken* och *expertsystem* (Hermann, a.a.). Giddens (a.a.) tar upp pengasystem som exempel hur symboliska tecken kan fungera. Pengar behöver inte längre vara fysiskt närvarande när vi utför transaktioner, i stället kan de ersättas av något som symboliserar samma värde. Enligt Ritzer (2009) använder Giddens begreppet expertsystem för att beskriva hur vi i dagens samhälle, i allt mindre utsträckning, kan använda oss av vår egen kunskap eftersom samhället blir allt mer baserat på professionella kunskaper och modern teknik. T.ex. måste vi lita på experten och dennes teknologiska apparatur. Giddens (och även Beck) menar att vi måste hysa *tillit* till, inte bara den närmaste omgivningen, utan även till världen i stort. Olika typer och grader av tillit ligger till grund för en mängd vardagliga beslut som vi alla måste ta. Vi kan fatta beslutet att hysa tillit på grund av det tredje grundläggande elementet hos moderniteten: dess inneboende *reflexivitet*. Den tredje dynamiska kraften som påverkar institutionerna är alltså reflexivitet. Om den skriver Hermann (a.a.)

Det moderna livets reflexivitet består i att sociala bruk utsätts för kontinuerliga prövningar och reformer i ljuset av inkommande information om just dessa bruk, varigenom deras karaktär konstitutivt förändras. Reflexivitet betyder att det ställs frågor om allt. Vanor, värderingar, tro, moral; allt kan revideras i ljuset av ny information. Inget är heligt. Enligt Giddens kan inget rättfärdigas med hänvisning till tradition eller yttre instanser (s. 231).

I detta samhälle utvecklas en individ som måste förhålla sig till denna föränderliga värld. Självet blir ett "reflexivt projekt", en strävan parallellt till de moderna institutionernas försök att anpassa sig till en globaliserad samtid. Individerna måste hela tiden skapa sin livsbiografi, detta är ett projekt eftersom den skall vara sammanhängande, trots att den också ständigt måste uppdateras. Val vi gör filtreras genom system som är abstrakta, alltså inte fysiskt påtagliga, ändå måste vi hysa tillit till att vi kan fatta de rätta besluten. Därför får i, det moderna sociala livet, begreppet "livsstil" en speciell betydelse. Traditioner förlorar sin vikt, och vardagslivet omskapas ständigt p.g.a. ett samspel mellan lokala och globala aktörer och händelser. Individerna måste därför utse en livsstil bland många olika alternativ (Giddens, a.a.).

Pedersen (2004) skriver att Habermas är känd för sin kritik av hur tekniska möjligheter och begränsningar får styra mellanmännsliga relationer. Han har skapat en teori om det kommunikativa handlandet och det är i den teorin han lägger fram sin kritik. I vår uppsats används hans terminologi och delar av teorin väldigt förenklat. Habermas menar att samhället är uppdelat i olika sfärer, dessa har uppkommit under historiens gång av praktiska skäl. Han har delat upp de sociala miljöer vi rör oss i, i tre delar: stat, marknad och civilsamhälle. De olika sfärerna påverkar varandra och präglar människor på olika sätt. I det moderna samhället går sfärerna allt mer in i varandra och det blir svårare att skilja på vilken sfär som bäst hanterar olika livsområden. Inom stat och marknad är man mest intresserad av att maximera vinst och handlandet är målorienterat och antingen instrumentellt eller strategiskt. Inom civilsamhället är dock handlandet förståelseorienterat och kommunikativt. Habermas använder begreppet *livsvärld* för att beskriva hur individer i sina privatliv är intresserade av ett förståelseorienterat och kommunikativt handlande. Habermas använder begreppet *system* för de delar av samhället som inte utgörs av livsvärlden. Under historiens gång, har systemen hamnat utanför livsvärlden. De utgörs av de sfärer som sköter samhällets materiella reproduktion, bl.a. producerar de varor och tjänster så att samhällets invånare överlever. Inom systemen är handlingar instrumentella och strategiska. □Systemen är vanligtvis den ekonomiska (marknad) och den politiska sfären (stat) som styrs av pengar respektive makt□ (a.a., s. 186). Systemen och livsvärlden interagerar och påverkar varandra. Det som Habermas är kritisk mot är att systemets strategiska och instrumentella handlingar får utrymme i livsvärlden. Han hävdar att livsvärlden koloniserar av systemet. Detta uttryck kommer att diskuteras senare i vår uppsats som en kategori i analysen.

Tidigare forskning

Hur är det egentligen? Hur står det till med föräldraskapet idag? Är det i kris, brinner det i knutarna eller är föräldrar mer flexibla, kompetenta och rådiga än någonsin? Nedan presenteras ett antal författare och forskare som försökt svara på dessa frågor.

Enligt Johansson (a.a.) finns det en tendens idag att man uttalar sig på ett stereotypt sätt när man vill beskriva hur det var att vara förälder förr och nu. Familjen och dess angelägenheter är ett känsloladdat ämne för många. Politiker och experter kan höras säga att föräldrar inte längre vet vad de gör, eller att de sopar banan för mycket för sina barn, eller att barnen behöver ha mer gränser och regler. Man jämför dagens föräldrar mot en utopisk dåtid där mamma var hemma och far- och morföräldrar var en del av familjen. Den äldre generationen

var då mer kompetenta än vad föräldrar är idag och deras råd var sanna. Det senmoderna samhället utmålas som en otrygg, hotfull värld där det är svårt att finna något tryggt och stabilt. Moderniteten beskrivs med ord som snabb utveckling, traditionslös, osäker och konsumtionsbesatt. I denna diskurs har idén om det krisande föräldraskapet fått fäste i alla fall i mycket av den rådgivningslitteratur som ges ut (a.a).

Dencik (1999) skriver att utvecklingen i dag är så snabb att det samhälle som barn växer upp i förändras och ser helt annorlunda ut mot vad det gjorde när deras föräldrar växte upp.

Utmaningen för föräldrarna blir då dels att behålla sin auktoritet som vuxna när deras erfarenhet inte längre kan vägleda deras barn, dels blir den också att skapa trygghet för barnen i en värld som ständigt ombildas. De får också försöka vägleda sina barn in i en framtid som de vet mycket lite om. Vilka värderingar, kompetenser och personlighetsdrag skall de försöka uppmuntra hos sina barn för ett lyckat vuxenliv? Vidare betyder den ökade individualiseringen i det senmoderna samhället att kraven på den enskilde ökar i omfattning och därför måste också föräldrar klara av att ge sina barn en stark självkänsla och tillit till egna förmågor. Utan förmågan att reflektera över sig själva kommer barn inte att utvecklas särskilt väl i det senmoderna samhället. En anledning till behovet av att kunna reflektera skulle kunna vara den ökande grad av information som Dencik (a.a.) menar att man idag bör hålla sig á jour med. I ett samhälle som utvecklas så snabbt är det viktigt att individen är duktig på att lära sig nya idéer och innehar förmågan att ständigt utveckla och återuppfinna sig själv. Barn, unga och föräldrar måste med andra ord vara flexibla och reflexiva (a.a.).

Bäck-Wiklund (2001) skriver på ett liknande sätt som Dencik (a.a.). Hon refererar till sociologerna Bauman, Beck och Giddens som alla menar att en tilltagande individualisering utmärker det senmoderna samhället. Individualiseringen ses också som en av orsakerna till att kultur (i betydelsen, kollektivt delade på värderingar) har förlorat i betydelse. Vidare menar hon att svensken, i allt färre sammanhang, kan förlita sig på att "så brukar man göra". I stället måste individen förhålla sig till det oändliga utbud av värderingar, bilder och förebilder som bl.a. media tillhandahåller, liksom till utbudet av nya livsstilar. Mångfalden existerar med föreställningen att allt är möjligt och görbart och att allt dessutom kan bli bättre. Men det är på oss själva det vilar hur det ska gå i framtiden, och valen och ansvaret är våra egna. Den moderna människans identitet är öppen och i ständig rörelse och blir aldrig "riktigt färdig".

Juul (2005) menar att det inte är något nytt eller ovanligt att föräldrar söker efter kunskap om hur de bäst guidar sina barn genom barndomen och in i vuxenlivet. Däremot har dagens föräldrar en lite annorlunda situation att hantera dels p.g.a. av bristen på kontinuitet mellan generationerna □ de har till en viss grad fått uppfinna parförhållanden och familjen på nytt. Dels har många av dem själva växt upp under nya förhållanden och har ofta själva gått på dagis/förskola samt tagit del av dess pedagogik. Nutiden utmärks också, kanske till fördel för dagens föräldrar, av en ny sorts öppenhet. Det är okej idag att prata om sina problem och hemförhållanden på ett helt annat sätt än vad det har varit förr. Å andra sidan lever vi i en värld där insynen ökat och fler lägger märke till om omsorgen till barnen brister. Författaren skriver vidare att det är marknaden som tillhandahåller värderingarna i samhället idag. De institutioner som traditionellt har gett riktmärken åt individen (politik, skola och kyrka), lider av en liknande senmodern osäkerhet som individen själv. Marknadens värderingar och brist på människosyn bör inte fungera som grund för familjen, ändå har marknaden börjat sätta sin prägel på det privata rummet. Som exempel får vi marknadsföra oss på bl.a. nätet för att hitta potentiella livspartners (a.a.).

Problematisering och sammankoppling av teorier

För att ge ett visst perspektiv på den här uppsatsen har vi valt att använda oss av sociologiska teorier. Vi anser att de visar på varför vi vågar anta att det svenska samhället idag har utvecklats så att människor är tvungna att skapa nya strategier för hur de bäst skall leva sina liv. Det sociokulturella perspektivet förklarar också varför vi hävdar att samhällets utveckling torde påverka föräldrars värderingar och förståelse av sitt föräldraskaps betydelse idag. Med andra ord, är vårt syfte och våra frågeställningar berättigade så som vi tolkar dessa teorier. Det är dock viktigt att påpeka att de är två skilda begreppsapparater och att de sociologer vi använt oss av inte nödvändigtvis själva har en sociokulturell inställning till samhällsutvecklingen.

Metod

Vetenskapliga frågeställningar finns närvarande överallt i våra liv både som yrkesmänniskor och som medborgare, skriver Thurén (2008). Det är inte alltid enkelt att tänka vetenskapligt, verkligheten kan vara så komplicerad att det i det närmaste är omöjligt begripa den, speciellt när den gäller människor, deras tankar, känslor, handlande och villkor (Thurén, a.a.). Vi ville ta chansen, försöka förstå, och i vårt intresse låg att ta reda på hur föräldrar ser på föräldraskapet i vårt senmoderna samhälle. Vem kan berätta detta bättre än föräldrarna själva, så att välja fokusgrupp som metod inför studien var inget svårt val. Det finns fördelar med interaktionen mellan deltagarna eftersom det växer fram en bredd av tankar och idéer i samtalet. Genom enskilda intervjuer av semistrukturerad karaktär med yrkesverksamma som har daglig kontakt med föräldrar och barn vill vi ge ytterligare kraft till studien.

Intervjumetod

Fokusgrupper är en intervjumetod där en mindre grupp utvalda människor diskuterar ett givet ämne som forskaren utsett (Wibeck, 2000). Gruppen leds av en moderator vars roll är att introducera frågorna, se så alla får komma till tals och återknyta till ämnet om diskussionen tenderar att sväva ut. Det bör även finnas med en sekreterare som kan stötta upp och föra anteckningar (Wibeck, a.a.). Frågeställningarna som intervjuaren använder är öppna. I samtalen pratar deltagarna utifrån egna erfarenheter och perspektiv (Taylor and Bogdan, 1998). Fokusgrupper ger en inblick i hur människor tänker och talar, den mellanmänskliga interaktionen som uppstår i gruppen lyfter upp diskussionen och de slutsatser man kommer fram till. Enligt Wibeck (a.a.) bör man dela upp frågeställningarna i fem delar. Med *öppningsfrågor* tänker hon att deltagarna bekantar sig med varandra och få en gemensamhetskänsla. *Introduktionsfrågorna* ger möjlighet att själv reflektera över egna erfarenheter i ämnet och öka interaktionen i gruppen. De viktigaste frågorna i intervjun är *nyckelfrågorna* som fördjupar ämnet. *Avslutande frågor* innebär att deltagarna kan uttrycka sin slutliga position och reflektera över vad som har sagts under diskussionen. Det görs en kort sammanfattning av vad som kommit fram i intervjun och i vårt fall har sekreteraren skött detta. Avslutningsvis serveras en *slutfråga* vars syfte är att se till så att inget har förbigåtts och för att se om någon vill tillägga information.

När man utför gruppintervjuer kan det finnas en risk att grupper är samstämda, grupptänk kan uppstå i sällskap som är för homogena (a.a.). Kjaer Jensen (1995) menar att en nackdel med fokusgrupper är att alla kanske inte vågar komma till tals i gruppen. När dessa fenomen förekom i intervjuerna förhöll vi oss till det i efterkommande intervjuer. Slutsatsen blev att det

var bättre att låta intervjun vara öppen än att begränsa deltagarna genom att påminna dem om vår närvaro. Tanken med metoden var att den skulle tillåta oss att vara öppna och se vart undersökningen tog oss.

Enskilda semistrukturerade intervjuer, vilka vi kallar "expertintervjuer" gjordes. Då vände vi oss till personer som i sin profession dagligen möter föräldrar och barn i sitt arbete.

Det var en hermeneutisk, fenomenologisk studie, vi sökte inte efter en absolut sanning utan försökte förstå och tolka det material intervjuerna resulterade i, med fokus på "den mening som den intervjuade upplever i sin livsvärld" (Kvale, 1997, s. 54). Det var inte av vikt att skapa ny data som genererade i slutsatser utan studien var en möjlighet att utforska ett relativt nytt område, nämligen, vad föräldrar själva anser om barnuppfostran och familjeliv på 2000-talet.

Förberedelser och urval

Inledningsvis lästes stora mängder av litteratur som var aktuell i ämnet. Vi diskuterade och försökte sammanfatta för oss själva vad som skulle kunna bli aktuellt att fråga våra informanter och hur frågorna skulle ställas. Wibecks (a.a) frågemodell som vi tidigare presenterat togs till hjälp. Innan vi vände oss till fokusgrupperna fick andra föräldrar svara på frågorna, berätta hur de upplevde dem och om de var möjliga att svara på. För att få tag i informanter som vi inte tidigare hade någon anknytning till och som var en någorlunda homogen grupp vände vi oss till rektorer inom förskolan. Två stadsdelar valdes ut i en medelstor, västsvensk stad. Den ena gruppen representerade ett område med flest villor och den andra representerade ett område med mest bostadsrätter. I vardera område efterfrågades två fokusgrupper för att öka möjligheten att se mönster. Wibeck (a.a) menar att man minst ska ha tre fokusgrupper för att hitta mönster. Det är inte heller nödvändigtvis en fördel med ett stort antal fokusgrupper, då man ofta får tillräckligt med information efter ett tag och ämnet mätts.

Rektoreorna tog emot vår förfrågan och skickade oss namn på kontaktpersoner som skulle kunna göra det möjligt att nå förskolebarnens föräldrar. Vi åkte ut till respektive förskola och lämnade intresseförfrågningar där det stod om studiens fokus och hur intervjuerna skulle genomföras (bilaga 1). Förskolepersonalen hjälpte till och det skedde på olika sätt. På den första förskolan fanns det en engagerad förälder som samlade ihop fokusgruppen (3pers). På den andra var det personal som frågade och fångade upp gruppen (3pers). På den tredje fick vi tillgång till att närvara vid ett föräldrarådsmöte och presentera oss och vår studie (4pers) och

på den fjärde var det åter personalen som hjälpte till. Vi ringde och följde upp kontaktpersonerna i deras strävan att få tag i intressenter. Tyvärr försvann den fjärde gruppen av olika skäl. Däremot kunde en annan grupp föräldrar ställa upp med kort varsel (5pers). Två av grupperna var från samma stadsdel med villabebyggelse och de två andra grupperna kom främst från bostadsrättsområden, men från olika stadsdelar. Den sista gruppen var minst homogen när det gäller vilket bostadsområde de bodde i.

Våra experter valdes ut utifrån deras yrken. Genom telefonsamtal bokades mötestider. Intervjuerna hölls med en personal på förskola, en personal på familjerådgivning och en pedagog på ett familjecentrum. Pedagogen på familjecentrat jobbar med hela familjen. Familjerådgivaren träffar sällan eller aldrig barnen. Förskolepersonalen har fokus på barnen men talar dagligen med föräldrarna vid lämning och hämtning. Samlat gav experterna ett djup i förståelsen kring föräldraskapet och eftersom de alla hade lång yrkeserfarenhet fick vi ett visst perspektiv över tid. Försök gjordes även att få intervjua två BVC-sköterskerskor som håller i föräldrautbildning, men när studien gjordes var det vaccinationstider så undersökningen prioriterades bort.

I slutet av varje intervju delades en enkät ut som deltagarna i fokusgrupperna fick fylla i (bilaga 2). Den sammanfattas under rubriken *Demografi*.

Datinsamling och databearbetning

Fokusgruppsintervjuerna var i genomsnitt ca 48 minuter långa. De spelades in på en mobiltelefon med MP3 funktion. Ljudfilerna överfördes till datorn. Wibeck (a.a.) skriver att det är svårare att transkribera fokusgruppsintervjuer än enskilda intervjuer. Det är mycket som sägs och ibland pratas det i munnen på varandra. Alla intervjuerna delades i två och vi transkriberade var sin halva av gruppintervjuerna ordagrant inklusive alla konversationsljud som t ex □äh, haa, mm, och hm och skratt för att få med hela betydelsen av det de sa.

Förklaringen till att intervjuerna delades upp är att vi båda skulle vara delaktiga i alla moment i studien. Vinsten med att dela på transkripten är också att man då minns samtalen bättre, det är till fördel för analysen. Vid bearbetningen av materialet gick vi först igenom vad varje fokusgrupp sagt var för sig och la informationen under rubriker. Mönster blev tydliga och ämnet blev mättat i alla grupper. Därför sammanställdes de fyra intervjuerna i en horisontell analys. Hade de däremot varit mönsterlösa hade det varit mer intressant att göra en vertikal analys och då jämföra grupperna för sig (a.a.).

Expertintervjuerna spelades in på samma sätt och materialet transkriberade. Här gjorde vi sammanfattningar av vad som sades.

Analysverktyg

Analysen ska enligt Wibeck (a.a.) vara sekventiell, dvs. systematiskt genomgången för att datan ska bli så tillförlitlig som möjligt och för att inget ska förbigås. Genom att båda transkriberat, läst igenom materialet tillsammans, kategoriserat dem först enskilt och därefter gemensamt har Wibecks råd efterföljts. För att kunna analysera det som sagts i gruppintervjuerna valdes kategorier att lägga informationen under. Följande kategorier sågs ut: *Familj och tradition med uppfostran och socialisation; Individualism, reflexivitet, ambivalens, självidentitet och självförverkligande; Tid och stress; Konsumism, livsvärld/systemvärld och förvetenskapligande av det privata.*

Kategorierna är tagna från teorier om det senmoderna samhället. Det var inte självklart hur vi skulle kategorisera det informanterna sagt. Många fraser kunde hamna under flera rubriker, vilket egentligen är självklart eftersom de är intimt sammankopplade av de överordnade begreppen samhälle och senmodernitet.

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Har intervjuerna varit av tillräckligt god kvalitet för att syftet och frågeställningarna skall kunna sägas ha blivit adekvat besvarade? (Kvale, a.a.). Försök gjordes att så långt som möjligt vidta åtgärder för att förbättra validiteten på vår studie. Först planerades mycket vilka frågor som skulle användas i intervjuerna. De skulle kunna härledas till syfte och frågeställningar och de skulle vara relativt lättdiskuterade för fokusgrupperna. Frågorna justerades och omformulerades några gånger. Om en fråga var svår att förstå tillades ett antal exempel på vad som menades. Wibeck (a.a.) skriver också att det är intervjuarens roll att se till att fokusgrupperna är införstådda i ämnet och att de förstår frågorna ordentligt, därför valde vi att 1), läsa exakt samma beskrivning av förståelsen av det senmoderna samhället för alla fokusgrupper innan intervjuerna började och 2), att också nämna för alla fokusgrupper att om de hade problem med att förstå någon av intervjufrågorna var det bara att säga till. En avslappnad och tillförlitlig atmosfär skapades så att föräldrarna skulle känna att de kunde säga vad de tänkte och tyckte utan för mycket självzensur. Den första halvtimmen avsattes till presentation, småprat och fika innan intervjuerna påbörjades. Föräldrarna fick vidare skriva på ett konfidentialitetsavtal.

Är intervjuerna reproducerbara? Skulle en annan intervjuare få liknande resultat med samma frågor, jämförbara fokusgrupper och samma metod? (Kvale, a.a.). De åtgärder som vidtagits för att försöka skapa en adekvat validitet har också påverkat reliabiliteten. Vi har försökt göra intervjuerna så att de skulle framkalla liknande svar hos motsvarande målgrupper, eller om våra informanter ombads svara på dem igen. Fyra fokusgrupper med 15 personer intervjuades för att försöka skapa möjligheten att se mönster i vad som har berättats. De är föräldrar från en västsvensk stad, de flesta av dem lever i stabila parförhållanden och är i 30-årsåldern. Få eller inga har annan etnisk bakgrund än svensk, majoriteten har en god ekonomi och de flesta är kvinnor. Det finns begränsningar i ett sådant urval, samtidigt som vi kan ponera att dessa förhållanden är relativt vanliga för senmoderna svenska föräldrar till barn i åldrarna 0-6 år. Kvale (a.a.) skriver att vi är vana att generalisera, det är ett sätt att förstå vår vardag och vad som kommer att ske. I vetenskapen vill man göra anspråk på generaliserbarheten (a.a). Meningen med intervjuerna är inte i första hand att generalisera utan att beskriva fenomen. Faktum är att resultat från fokusgrupper inte är generaliserbara (Wibeck a.a.). I vårt fall handlar fenomenet om föräldraskap i ett senmodernt samhälle. Även Bryman (1997) menar att det finns svårigheter i en kvalitativ undersökning att visa på det typiska eller generella i de skeenden som beskrivs. Vi har eftersträvat en god akribi i vår studie och tycker att den visar på vissa tendenser. Kvalitativa studier kan ge nog så viktiga kunskaper och studien bidrar med föräldrars egna perspektiv. □Det finns ett behov av forskare idag som studerar konkreta förändringar i människors identitet och vardagsliv, utan att glömma att dessa förändringar är beroende av och direkt påverkade av övergripande samhällsförändringar□(Johansson, 2002, s. 17).

Etik

Det har varit viktigt att genomföra studien på ett etiskt korrekt sätt. I studien följs rekommendationer från Vetenskapsrådets forskningsetniska principer inom humanistisk-samhällsvetenskap. De fyra grundprinciperna vi förhållit oss till är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Hämtat från Vetenskapsrådets hemsida 2009-12-08). För att uppfylla informations- och samtyckeskraven gavs en grundlig information om studiens upplägg redan vid förfrågan om medverkan. Frivilligheten bestod i att intressenter söktes till studien och att de själva anmälde sitt deltagande, samt att det talades om att de kunde avsluta när de ville och inte behövde vara med på något de kände sig obekväma med. Genom att gruppintervjuerna analyserats horisontellt minskar risken ytterligare att någon enskild kan urskiljas, därtill användes ett kontrakt (bilaga 3) för att stärka

konfidentialiteten ytterligare. Alla deltagare skrev under kontrakten som förtydligade att det som sades i gruppen inte skulle spridas. Förhoppning med detta kontraktet var att alla skulle våga prata öppet och ärligt. Nyttjandekravet, om att inte lämna ut informationen till kommersiellt bruk eller till andra icke-vetenskapliga syften kommer vi båda att förhålla oss till.

I expertintervjuerna användes inget kontrakt, de uttalade sig som yrkeskunniga. Däremot fick de chansen att läsa igenom frågorna innan intervjun om de så önskade. Deras namn finns inte med i uppsatsen och på så sätt skyddas deras rätt till konfidentialitet.

Resultat

Demografi

En enkät gjordes där informanternas bakgrund efterfrågades. Att få en lite mer nyanserad bild av dessa föräldrar gör studien mer intressant och det skapar en tydlighet.

Vi har lyssnat på totalt 15 personer, varav 13 kvinnor och två män. Åldersspridningen har legat mellan 21 och 45 år, där gruppen 31-35 år var mest representerad. Två informanter var ensamstående, sju sambos och sex gifta. [En av informanterna vill specificera att "jag är inte ensamstående, för det finns inga "ensam"stående", jag är singel"]. Totalt hade föräldrarna 30 barn, det är i snitt två barn per informant, det var fem föräldrar som hade ett barn och en var fyrbarnsförälder, däremellan låg spridningen. Enligt Statistiska centralbyrån (SCB, ref. 1) låg genomsnittet år 2007 på 1.88 barn/kvinna. Föräldrarna i gruppen har barn som är födda mellan 1989 och 2009, vilket innebär att deras gemensamma erfarenhet sträcker sig över en 20 års period. Medeltalet för vilken ålder kvinnan uppnått när första barnet föddes är 26,6 år och hos mannen är det 29,5 år. Det är inte bara åldrarna på deltagarna i fokusgruppen som är med i enkäten utan informanterna har även fyllt i den andre förälderns ålder. Snittet i Sverige är 28,5 år för kvinnor och på 30,9 år för män enligt SCB (ref. 2) år 2001.

Andra intressanta frågor som ställdes var om hur de tar till sig information om barn och fostran. Elva av femton har gått föräldrautbildning med första barnet. Endast fyra av de tillfrågade prenumerera på någon föräldratidning och sju läser böcker om barnuppfostran. Så många som tolv söker information om barn på internet. De flesta vänder sig i första hand till vänner när de vill ha råd och tips och i andra hand till föräldrar/svärföräldrar.

Av studiens föräldrar och deras respektive hade elva varit hemma med en förälder, sju hade haft dagmamma, sju gått på dagis/lekskola, en varit hemma med farmor och två haft en barnflicka. Två föräldrar har valt att inte svara på denna fråga för sina respektive. Enligt SCB (ref. 3) hade 77% av alla 1-5-åringar år 2001 i Sverige plats på förskola/familjedaghem. Samma år är 90% av alla femåringar inskrivna.

Alla informanter och deras respektive hade gymnasieutbildning, tio av kvinnorna och sex av männen hade även högskole/universitetsutbildning. Inkomstspannet låg brett, de som hade lägst bruttoinkomst låg under 20 000kr/mån (2 hushåll) och de som tjänade mest hade över 60 000kr/mån (1 hushåll). Majoriteten hade en inkomst mellan 41000-50000kr/mån.

Vad svarade föräldrarna

Det var underbart att få ta del av den erfarenhet som fanns i fokusgrupperna. Här kommer en sammanfattning av vad som diskuterades.

När vi frågade om vad som var den viktigaste rollen de hade som föräldrar svarade alla att ge kärlek, trygghet samt att vara en god förebild och vägledare. De kände sig som mest lyckade som förälder när barnen för sig artigt och när de är glada och ögonen strålar.

...när man märker att dom tar sig själv som självklart, att dom har en självklar plats, att dom känner att det här är jag och det här kan jag va å, jag har rätt å va här och det här e mina tankar och dom har jag rätt att säga å så...

För föräldrarna är omsorg inte bara basala behov. Föräldrarna i fokusgrupperna är längre upp i Maslows behovstrappa än det första steget. Förutom de fysiska behoven nämns trygghet, gemenskap, uppskattning och självförverkligande som en del i omsorgsbiten.

...varje barn e ändå unikt, att man ändå på något sätt inte försöker implementera sina egna tankar å, å, å idéer utan att man försöker faktiskt ta reda på sina barns intressen ä, å försöker hjälpa dom framåt me dä...

Lyckliga barn är de som får vara smutsiga, plaskiga, geggiga, barfota Bullerbybarn osv. Barnen ska vara omsorgsfullt skötta. Föräldrarna pratar om att barnen ska vara kreativa och inte stoppas, om det inte föreligger fara. Barn är lyckliga om de får vara barn.

...tänker jag tillbaka när jag var barn så kommer fan inte jag ihåg om det var smutsigt, rent eller nånting. Jag kommer ihåg när pappa, för det var pappa som var hemma med mig och min syster åh satt och målade såna här gipsplatter å satt å pysslade inte om de var smutsiga golv eller ren diskbänk...

Det som förenklar föräldrarollen mot tidigare generation är att vi idag har så mycket hjälpmedel. Tvätt- och diskmaskiner, datorer, mobiler osv. Allt finns att köpa i affären, man behöver inte safta, sylta eller sy. Det som däremot försvårar föräldrarollen är att vi ska vara så uppkopplade och insatta. Medvetenheten leder till att vi är mer överbeskyddande. Att båda jobbar heltid krävs för att vara en god konsument i den kommersiella värld vi lever i.

Allt mindre tid finns över till barnen. Förr fanns det en naturlig överlämning till den äldre generationen, idag jobbar även mor- och farföräldrar och har fullt upp med sitt.

Rådfrågningen ser annorlunda ut i dag: *...nu frågar du ju inte mamma o mormor längre, eh ska du ringa mamma eller googlar du upp det du undrar?*

När föräldrarna diskuterar vad god uppfostran är så kommer de in på omsorgsbiten igen,

barnen ska få sina behov tillgodosedda. Uppfostran är, även om inte alla gillar ordet, en bra vägledning och barnen ska visa att de tar till sig denna. Det är viktigare att de uppför sig utanför hemmet, skolas in i de sociala reglerna och hemma har man mer förståelse för att gränser testas. En rolig anekdot som berättades var att en tjej hade blivit hembjuden på middag hos sin pojkväns fina familj. Detta var kretsar som tjejen vanligtvis inte rörde sig i. Hon gjorde så många vett- och etikettfel som man bara kan. Tjejen kände sig dum när hon insåg att hon börjat äta för tidigt osv. Poängen med detta var att hon blev så arg på sina föräldrar som inte lärt henne hur man ska föra sig. Kontentan var att det fanns en önskan om att bli uppfostrad till att bemästra framtida situationer. Respekt är ett ord som kommer upp ett flertal gånger, föräldrarna menar att man ska lära barnen visa respekt för andra men även respektera sig själv och finna sitt sanna jag.

Att vara friska och få leva lyckliga, dominerar svaret på frågan om hur man vill att barnen ska leva som vuxna: *inte, inte för att låta förmåten, men, men alltså som jag (fniss), som mig. Asså men ärligt får dom hälften så roligt som jag så, sååå grattis! ...Man ska leva loppa, man ska ha kul, man ska plugga, man ska resa...* En annan förälder säger: *Nä men att dom får jobb och god ekonomi, alltså har man en sån trygghet så e de ju lättare å hitta på annat å så där.* Naturligtvis finns drömmen om proffskarriär, höga utbildningar och ekonomiskt oberoende för sina barn, om än med glimten i ögat. I det stora hela önskar föräldrarna att barnen ska hitta sin egen väg till det lyckliga livet och de står bakom barnen och stöttar dem i sina beslut. *Hitta ja, eh, kärlek, sann kärlek och samtidigt kunna vara sann mot sig själv är en del av att va lycklig.* De ser även de risker som finns i samhället, hot som de måste förhålla sig till. De små riskerna som övervikt: *...hoppas hon får Pelles ämnesomsättning i alla fall...* eller större risker som överfall och drogberoende. En mamma pratar om den globala miljöförstörelsen, är orolig för den, hon har som ung globetrotter varit en del av den och nu får hennes barn kanske avstå.

Det finns otroligt mycket råd och tips som föräldrar får och måste ta ställning till.

Informanterna säger att de gärna läser, diskuterar och tar till sig råd men att de förhåller sig kritiskt till dem. Det finns olika tyngd i informationen beroende på varifrån den kommer, är barnen sjuka så vänder man sig direkt till sjukvårdsupplysningen. Intressant är att den person som även har äldre barn (född -89) säger att så var det inte för 20 år sedan. Då fick man lita mer på sig själv och sin instinkt, nu vänder man sig till expertis för att få råd.

...då när jag fick honom så fanns det ju inte sjukvårdsupplysning, det fanns inte alls det här som vi har nu, Nanny och allt det här, då gjorde man som man själv kände, visst man fråga sin mamma, man fråga farmor eller så där, men nu gör man inte som asså de e ju som man, oj nu får vi skyl, sköta oss

här asså, de va inte så, så man själv kände förr, nu ska man gå efter nån jävla, man ska ha hemschema, veckoschema, nämen, du vet, som dom har på dom där, för då mår familjen bäst –så va de ju i alla fall inte då...

Positiv erfarenhet fanns också i gruppen av att använda sig av just sådan hjälp, med veckoschema

Aa, då får ju jag, jag hade som jobbigast med mina barn, då körde jag ju, gick dära kurser och grejer, så då tillhör jag (fniss) dom som körde när dom vart rediga hela dan och vi inte, mamma hade sluppit å skälla då var det var sin stjärna under fotona (skratt)...

Föräldrarna önskade att de haft ett barn att öva sig på innan det fick sitt första barn.

Vi ställde en fråga om föräldrarna hade medvetna strategier för att skapa och ge barnen mer erfarenhet. *Jag kan säga det direkt, jag investerade i Fem Myror är Fler än Fyra Elefanter...* Det handlade mycket om skolan och förberedelser inför den. Föräldrarna var osäkra på hur mycket barnen skulle kunna innan de börjar skolan eftersom det är tråkigt att behöva vänta in sina klasskamrater, samtidigt tycker de att det är viktigt att uppmuntra utvecklingen.

Han e ju barn nu alltså, han har fem år där han inte ska gå i skolan, där han ska leka, så jag liksom, jag tänk, ja, jag drog i handbromsen eller så här för ja hade nån sån här, att då kommer han börja läsa innan skolan och åh å vad kul liksom, åh vad spännande och så, men så tänkte jag att, näe fasen heller han ska LEKA...

Föräldrarna låter barnen vara med i vardagens göromål och menar att det är ett sätt att skapa erfarenhet. Hos en mamma, vars barn har det lite svårt i skolan, finns det en tanke om att det kanske hade varit bra om hon försökt förbereda lite mer.

Vad svarade experterna

Vi gjorde tre enskilda intervjuer för att höra hur yrkesverksamma ser, hör och reflekterar över föräldrar och barn i det senmoderna samhället. Informanterna svarar på frågor utifrån sin profession. Vi kallar dem för Ellen, Olle och Tina.

Ellen är förskolepersonal med 23 års yrkeserfarenhet. Hennes viktigaste uppgifter i arbetet är att vara pedagog till barnen, ge dem trygghet och se så att de knyter an, uppmärksamma så att relationen till kamrater fungerar samt att de utvecklas i det livslånga lärandet. För 20 år sedan så var det främst att vara tryggheten och att låta barnen ha roligt som dominerade som uppgift för personalen på förskolan/dagis. Då frågade föräldrarna mest om vad de ätit och hur de sovit. Nu är mammor och pappor mer insatta och vill veta vad barnen gjort och lärt sig under dagen. Relationen till föräldrarna byggs upp när de lämnar och hämtar sina barn, på utvecklingssamtal, föräldramöten och när föräldrarna besöker verksamheten.

De vill ha råd och tips om allt ifrån blöjor till barnuppfostran. Ellen menar att även om personalen är duktiga på uppfostran och utveckling generellt, är de lika bra eller dåliga som andra föräldrar i hemmet. Hon ser ingen större skillnad över tid när det gäller uppfostran, men i dag saknas tiden. Hon har full förståelse för att föräldrar är stressade i dag för aktiviteterna är många och det är jobbigt att få ihop lämning, åka till jobbet, arbeta, hämta och handla osv. Hon menar att det materiella tagit överhanden, vi vill ha hög standard och väljer därför att jobba heltid och barnen är på förskolan mellan 8-10h per dag, fem dagar i veckan. Hon ser också att föräldrar väljer att låta barnen delta i många aktiviteter och att närvaron i dessa är hög för att barnen inte ska missa något och kanske t ex inte bli uttagna till helgens match. Men på förskolan stressar inte barnen, kanske blir de lite uppskruvade när de blir hämtade. Ellen säger att vi är mer medvetna idag om vad vi lär våra barn: *...familjen ska vara på ett visst sätt, å man ska ha duktiga barn och dom ska liksom vara med och framme o sociala, kunniga, alltså på nåt sätt så är det ju det som räknas...*

Olle jobbar som familjerådgivare sedan 6,5 år och innan arbetade han 20 år som skolkurator. Arbetet handlar om att ta emot par som vill ha hjälp att kommunicera. Olle säger att han tolkar, han försöker förmedla det han uppfattar att ena partnern säger till den andra och han menar på, om han förstår vad som sägs, kan han hjälpa paret förstå varandra. Han säger att gnatt och tjat är jobbigt men att tystnaden är värsta fienden i ett förhållande. Ibland handlar det om otrohet, svartsjuka eller om barn, då kan man tycka så olika, speciellt i övergångar som när man får barn, tonårstid och när de flyttar hemifrån. Över tid ser han en skillnad, förr så handlade rådgivningen mer om separation och i dag handlar det om reparation. Olle tillägger att öppenheten i samhället gör att man pratar mer om sina problem och att allt yngre par söker rådgivning.

Det är inget hysch hysch och det är inte så farligt att söka hjälp, kanske media har en del i det. ...Man är mer öppen man pratar mer om det, ...och det tror jag är trend, att man är mer på, man söker, man tar hjälp, på gott och ont tänker jag, för ibland så blir kanske också så att man, man, man utgår från att man ska bara tanka hem hjälp lite över allt så blir det bra, alltså nån stans handlar det om att göra något själv också....

Med familjerådgivarens perspektiv ser Olle att föräldrar blir så mycket föräldrar när de får barn att det kan få konsekvenser för förhållandet, det finns en risk att de glömmer bort varandra. Han menar att om föräldrar inte har det bra och mår gott, gör inte barnen det heller. Det ska finnas tid till att vara familj, kärlekspar och ha egentid. Föräldrar pratar mycket om tidsbrist, man ska hinna med så mycket, jobb, vårda sitt yttre och inre jag, vara nåbar och sova med mobilen under kudden: *...man lägger på saker å ting i livet men man tar inte bort någonting*

och jag tror att ibland så måste man det liksom, det får inte plats...

Olle påpekar att föräldrar inte söker sig till familjerådgivningen för barnens skull men han tycker sig förstå att barn är mer stressade idag, men att de också är bättre rustade för att ha fler bollar i luften samtidigt. Han säger att oro för sina barn har funnits i alla tider men att anledningarna till oron förändrats över tid på grund av samhällsutvecklingen.

Specialpedagogen och familjeterapeuten Tina har 25 års yrkeserfarenhet. Hon jobbar med familjesamtal, råd/stöd i föräldrarollen och på familjeförskola. Hon ser att bekymren föräldrarna kommer med idag är fler och mer vardagliga än förr. Nu kan det handla om att barnet inte kan roa sig självt utan vill stimuleras varje minut, förr kunde det handla om ilska och att kasta saker omkring sig.

Tina pratar mycket om att föräldrar stressar idag. De har svårt att få ihop sin vardag och det påverkar barnen. Det som stressar föräldrarna är att man ska kunna så mycket, vara på olika ställen, vara tillgänglig och uppkopplad. Dator, telefon, vänner, man ska hänga med i så många olika forum, det räcker inte att vara hemma med familjen. En fråga som Tina arbetar med är: Var hämtar du som förälder din kraft? De flesta föräldrar säger att de får kraft från barnen när de är snälla och lugna, när de kommer på detta kan man skapa en god cirkel. De visar föräldrarna att om de är lugna blir barnen mindre forcerade och då får föräldrarna mer energi.

När Tina pratar omsorg, nämner hon den goda hemmiljön, mat, sömn, kläder, skydd, vanor, traditioner och framförallt trygghet och positiv samvaro med sina barn. Men hon säger att föräldrar har bråttom idag, de gör sina barn större än vad de är. Barnen är delaktiga och får information som de inte kan ta till sig utifrån den utvecklingsnivån de ligger på.

Till skillnad från Ellen som jobbar på vanlig förskola, ser Tina att barnen springer mellan leksakerna och hon tror att den stressen skapas av för mycket stimuli. Det finns för få hörn där man kan koppla av, menar hon. Samma sak händer i hemmen har föräldrar berättat. I sitt arbete använder Tina en metod med stoppskyltar för att visa barnen när det är dags att slå ner på takten och komma tillbaka till föräldrarna, ju mindre barnen är desto viktigare är det. Små barn ska enligt utvecklingspsykologin naturligt vilja använda sina föräldrar som bas att utforska världen ifrån. Detta är en viktig del av anknytningen till mamma och pappa, därför är det viktigt att barnen inte är så forcerade att föräldrarna glöms bort i periferin.

Analys

I detta avsnitt analyseras det som fokusgrupperna har sagt under intervjuerna. Genom att använda olika begrepp kopplade till de sociologiska teorierna om senmoderniteten skapades kategorier. I analysen blir det klart att föräldrarnas tankar om uppfostran kan knytas till sådana begrepp. Dock har vi också använt oss av begrepp som inte är specifika för senmoderniteten, "familj och tradition", "uppfostran" samt "tid och stress". De uppkom under analysen av det transkriberade materialet att de har betydelse för föräldrarna vi intervjuat. I stället för att framställa föräldrarna i enbart ett senmodernt ljus ger dessa ytterligare kategorier föräldrarnas liv djup och historia.

Familj och tradition

Om familjen i det senmoderna skriver sociologer som Beck (a.a.) och Giddens (Johansson, a.a.) att den har förlorat betydelse och kraft. Beck (a.a.) använder ordet "spagatfamilj" för att beskriva hur alla familjemedlemmar tillåts vara olika individer med egna rättigheter och hur detta skapar en familj i ständig förhandling. Alla drar åt olika håll med sina olika intressen och mål. Giddens menar att det romantiska förhållandet bygger på en ojämlig könsfördelning och när förhållanden blir allt mer jämlika, blir de också mer rationella och kalkylerande. Dessa relationer är också öppnare och bygger på en högre grad av intimitet, men relationen är enbart gångbar så länge båda partner har något att ge den andre (Johansson, a.a.). Giddens (2001) påstår att detta förklarar de ökade skilsmäsoantalen och svårigheten i att behålla en längre relation. Han påpekar att man är snabb att hitta nya relationer och skapa familjeband och att dessa blir allt mer komplexa och mångfacetterade. På detta sätt urholkas långsamt kärnfamiljen. Johansson (a.a.) tar in vad modernitetsteorierna säger, men han drar en lite annorlunda slutsats "nämligen att familjen fortfarande har en plats i vårt samhälle. Han använder ord som "fast plats" och "känslomässigt rum" för att beskriva vad familjen kan erbjuda den senmoderna människan. Detta är något som vi också har sett i vår analys. Föräldrarna i våra fokusgrupper har "trygghet" som honnörsord. Är det något de vill skapa för sina barn är det en känsla av lugn och frid, en fast grund att stå på, en bubbla att få känna ro i "ja, trygghet. Föräldrarna verkar vara medvetna om att familjen har en unik möjlighet att skapa en parantes kring den mer stressande och föränderliga omvärlden. Trygghet, innebär för våra informanter, en mängd olika saker. De nämner närhet till familj och vänner, många som kan älska barnen och visa att de duger som de är, de önskar nätverk med grannar som kan hjälpa till att hålla ett vakande öga på barnen, de vill att andra vuxna i samhället skall bry sig och t.ex. säga ifrån när deras barn gör något dumt.

...förr hade man ett samhällsansvar för sina barn, alltså eh, föräldrar hade givetvis ett ansvar men också att man kunde bli liksom rättad av nån främling på stan om man gjorde något dumt. Men idag eh, liksom händer inte det. Nu vågar man inte säga till nån, alltså slänger en tioåring ett papper, ett godispapper på gatan så...

-Då skriver man en insändare i tiningen istället.

...ja precis, men hade ja, gjorde ja det när ja var barn så kunde ja få eh, då kunde de alltid komma nå gubbe eller tant å säga att ddddd så får man inte göra, alltså å de tro ja fler att flera vuxna rättade eller hjälpte till att åh, det gör man inte nu o de försvårar idag

Föräldrarna vill försöka vara goda förebilder för sina barn och visa dem hur man lever ett gott liv. De pratar också om en svunnen trygghet, den som fanns när de var små, eller när deras föräldrar var små. När mammor var hemma och hade tid för sina barn, när man lekte med pinnar och kottar i stället för platsleksaker, när man inte behövde jobba heltid, när samhället snurrade långsammare. Föräldrar verkar idealisera sin egen barndom och barndomen i □dået□ som uppfattas som den trygga, mysiga barndomen där barn fick vara barn. Det är också det de vill kunna ge till sina egna barn. Lyckliga barn beskrivs ofta i termer som smutsiga, strålände, lekande och springande över ängar, omedvetna om vuxenvärldens krav. En informant ställer sig frågan om detta även är den lyckliga barndomen för dagens barn? *Men va fan ska vi pracka på dom de då liksom, ska vi pracka på dom våran illusion om den lyckliga barndomen vare sig de vill eller inte, för de här att vi förklarar vad lycklig, det här é lycka liksom.*

Flera föräldrar beskriver att de saknar det där att kunna leva över generationer, någon säger t.ex. att hon aldrig har varit så ensam som när hon fick barn och en annan säger att hennes mammas pensionärsagenda är fulltecknad. Det saknas ett naturligt stöd där mor- och farföräldrar finns i närheten, för dessa är upptagna av sina liv. Samtidigt kan vi i demografin se att det inte är i första hand till sina föräldrar som våra informanter vänder sig när de vill ha råd och stöd. I stället pratar de med sina vänner. Johansson (a.a.) hänvisar också till Baumans åsikter om familjen i det senmoderna samhället. Det är en grupp individer som måste kunna acceptera ambivalens och lära sig att leva med osäkerhet och förändring för att kunna utveckla en identitet. □När det inte längre finns ekonomiska, sociala eller kulturella band som på ett mer definitivt sätt binder samman familjen krävs det andra former av sammanlänkningar. Bandet måste definieras på ett nytt sätt□ □(a.a., s. 122). Vi tolkar det som att bandet som håller familjen samman skulle kunna vara trygghet och behovet av att ha en plats där livets hjul snurrar lite långsammare

Uppfostran

När vi började fila på vår c-uppsats; vårt syfte och våra frågeställningar, så pratade vi om begreppet □uppfostran□ Vad betydde det egentligen? Hade det en negativ klang? Var det

uppfostran vi var intresserade av, eller var det egentligen något annat? Några av föräldrarna vi intervjuat har också reagerat på begreppet. Vissa pratade om det som något hemskt - att peka med hela handen - många pratade om vägledning. Att kunna vägleda sina barn var viktigt för föräldrarna. Vägledning för in tankarna på att följa sina barn på en resa in i framtiden och guida dem på den väg de väljer. Vår handledare sa ungefär att uppfostran handlar om att försöka förutse framtiden och forma barnet utefter det. Ordet "projektbarn" har använts med en negativ anspelning på föräldrar som lägger alla sina drömmar och förhoppningar i sina barns framtid och behandlar barnet som ett projekt. Begreppet projekt kommer ursprungligen från latinets "pro" betyder ungefärligen "fram" och begreppets andra del härrör ur latinets "icchio", som betyder framkast eller jag kastar. För projekt gäller principen: Rörelsen är allt - målet är bara början (Bjerkman, 1992). Kanske kan vi, i alla fall när det gäller föräldrarna från våra fokusgrupper använda ordet projekt i Bjerkmans (a.a.) mer positiva bemärkelse. Uppfostran är ett slags projekt där man försöker att röra sig mot målet: en vuxen människa som fungerar utmärkt i olika sociala sammanhang. För trots att det enligt modernitetsforskningen är svårt för föräldrar idag att använda sig av sina egna erfarenheter för att hjälpa sina barn förstå samtiden, (t.ex. Dencik, a.a., Sommer, a.a.) satsar informanterna på sina barns sociala kompetens. Så gott som samtliga i alla grupper har varit överens om att de vill att deras barn skall kunna uppföra sig, veta vad som är rätt och fel, respektera sig själva och andra samt känna empati. Föräldrarna vill förbereda sina barn på ett socialt vuxenliv, majoriteten pratar om att de är stolta föräldrar när de ser sina barn bete sig bra mot andra människor. Särskilt nöjda med barnens sociala kompetens är man alltså när barnen kan applicera vad de lärt sig i hemmet, om att vara goda medmänniskor, när de agerar i andra miljöer. När vi analyserar vårt material och vad som är viktigt för informanterna nämner de uppförande och social kompetens i mycket större utsträckning än t.ex. utbildning. En del av deras tankar om sociala färdigheter grundar sig i skräckscenarier man läst om i tidningar eller sett på tv där tonåringar eller unga vuxna har begått brott och man undrar hur man skall göra för att de egna barnen aldrig skall begå liknande brott.

...att dom lär sig respektera sig själva och andra, det är på nåt sätt lite ömsesidigt tycker jag. Det är lätt att dom respekterar andra men det gäller ju att dom respekterar sig själva också, å så, å kan sätta sina egna gränser som när dom känner att inte vill va me när dom tycker att kompisarna drar iväg på något som dom känner att de här är inte okej...

Kanske är föräldrarna också mycket insatta i dagens snabbt föränderliga samhälle. Som Ahrne, Roman och Franzen (a.a) påpekar behövs social kompetens för att hantera en globaliserad värld där vardagsverkligheten växer och fragmenteras.

Individualism, ambivalens, reflexivitet, självidentitet och självförverkligande

□ det individualiserade samhället måste individen, för att inte ständigt förfördelas, lära sig att betrakta sig själv som centrum för sina handlingar □ □(Beck, a.a., s. 19).

Individualismen under den senare delen av 1900-talet kan beskrivas på olika sätt, man kan tänka på det som i citatet ovan. Vi ses mer än någonsin tidigare som ansvariga för våra liv. Vi bedöms utefter de val vi gör eller inte gör. Vi kan även hållas ansvariga för svårigheter som uppkommit p.g.a. hur samhället ser ut i stort (Beck, a.a.). En närliggande aspekt av individualismen lägger större vikt vid att □tänka på sig själv□ och □sätta sig själv i främsta rummet□(Ahrne, Roman och Franzén, a.a.). Idag talar man t.ex. ofta om att man måste må bra själv innan man kan hjälpa andra. Förr i tiden, sade man kanske oftare att man hjälpte sig själv genom att hjälpa andra. Individualism har också kommit att handla om att vilja bli sedd och hörd (a.a.). Idag kanske vi närmast ser det som en rättighet att få ta plats. Vi skapar allt fler arenor för allmänheten att visa upp sitt privata liv i. Allt från Big Brother till Robinson; Idol och Singing bee, Facebook, YouTube och Bloggar □ vill man synas, är det fritt fram för var och en att försöka. Individualism skapar också ambivalens och reflexivitet. När man är sig själv närmast får man stå för sina val och handlingar. I ett samhälle som hela tiden är under ombildning är det förståeligt att man blir ambivalent. Johansson (a.a.) skriver att det är hypermodernt att leva under ambivalens. Han menar att enligt Bauman måste man acceptera ambivalensen för att kunna utveckla en god identitet. Reflexiviteten kommer av ambivalensen. Som vi tolkar Giddens (2007) finns det så mycket information, experter och tekniska artefakter som vi måste hysa tillit till för att kunna fatta beslut i vardagen. Vi kan bara ifrågasätta en bråkdel av all information vi får till oss, därför måste vi hela tiden välja och prioritera vad vi ska granska och vad vi skall låta passera. De val vi gör blir en del av vår biografi, de stakar ut vår livsväg och skapar en □självidentitet□(a.a.). När föräldrarna pratar med varandra under fokusgruppintervjuerna är alla dessa fyra kategorier (individualism, ambivalens, reflexivitet och självidentitet) ständigt närvarande. De gäller både när de pratar om sina barn och när de talar om sitt föräldraskap. När informanterna pratar om sitt föräldraskap är det framför allt kategorierna ambivalens och reflexivitet som är dominant. De berättar om hur de ifrågasätter sina egna handlingar och ser det som att de växer som föräldrar när de rättar till något som blivit gålet. De tycker det är viktigt att säga förlåt till sina barn och visa dem att det är mänskligt att begå misstag. Föräldrarna är också ambivalenta till och reflexiva över dagens informationsflöde. Flera pratar om att vara källkritiska och menar att information är något man måste förhålla sig till. Man skall fatta egna beslut om huruvida den är något att ha eller inte. Informanterna är relativt kritiska till olika experter på barn.

- ...å i just det här med barn så läste jag, jag läste det mesta av litteraturen sen körde jag ett eget race vilket inte uppskattades av barnmorskor med flera, men-e...
- Mmm
- M-m
- ...jag körde på mitt sätt, som jag vill ha, det var min kropp, mitt liv, mitt barn.

I vissa fall kan man tänka sig att prova experternas rekommendationer, men man väljer själv om det känns rätt eller fel. I en intervju sade en förälder att metoden inte stämde med henne och i en annan grupp sade en förälder att hon provade metoden ett tag och visst fungerade det. När kategorin individualism aktualiseras för föräldrarna, handlar det ofta om svårigheterna att vara en fullständig individualist samtidigt som både yrkesliv och familj kallar.

När föräldrarna pratar om sina barn har ordet lyckastor betydelse och att man ska vara sin egen lyckas smed. T.ex. är ett lågavlönat jobb okej när deras barn når vuxen ålder om de är lyckliga och har en rik fritid. I framtiden vill man att barnen förverkligar sig själva, inget annat triumferar detta - varken utbildning, yrkesinriktning, religion eller annan livsåskådning.

- ...du kan förverkliga dig själv via ditt jobb
- A det kan man också göra men...
- A
- ...men det kanske inte é det man vill, man kanske vill förverkliga sig själv på sin fritid
- Varför inte förverkliga sig över allt-e?
- Jo, om det är möjligt men...

Vägen till barnens lycka och självförverkligande går via individualismen. Föräldrarna säger att de blir stolta när barnen klarar av saker själva, när de vill visa problem de löst. De lägger mycket vikt vid att både se och höra, samt berömma sina barn. De vill att barnen skall hitta egna utmaningar och att de är nyfikna. Barnen måste också våga ta för sig och våga vara sig själva. De ska gå sin egen väg och får inte låta gruppsyck eller andra påtryckningar stå i vägen för deras egna önsknningar. De ska också avvakta med att bilda familj och skaffa sig en karriär till förmån för studier och resor. De ska ha roligt först, det kommer nog med allvarligheter i livet.

Idag är det många som talar i andra, med nödvändighet vagare ordalag om att förverkliga sig själva, finna sitt eget, sanna jag, som inte vill fastna, och som har personlig utveckling som målsättning Förändringen är tydligast hos den yngre generationen, bland högutbildade och höginkomsttagare (Beck, a.a., s. 158).

Tid och stress

Föräldrarna i fokusgrupperna säger inte rätt ut att de är stressade, snarare fanns det tendenser att förneka eller förminska betydelsen av stress. Däremot när vi började gå igenom vårt transkriberade material, återkommer ett ord nog mer än några andra - ordet tid Trots att vi har läst om tidsbristen i dagens samhälle, var inte tiden tänkt kategori. När vi började läsa

transkripten insåg vi dock att föräldrarna inte pratade om "stress" för att de accepterat ett ansvar för att fördela tid och prioritera i sina liv. Stress råkar man ut för "tid kan man kontrollera. De pratade om tid som något man fick "ta sig". De kunde ha "kvalitetstid" och de ville "hinna med". Beck-Wiklund och Bergsten (a.a.) skriver om hur kvinnor, som de intervjuat om det moderna föräldraskapet, först förnekat sin stress. Författarna tolkar detta beteende som specifikt för kvinnor, de menar att kvinnor vill leva upp till bilden av den goda kvinnan som tar sig tid och är lugn, men samtidigt effektiv. Redan vid förnekandet av stresskänslor avslöjas ett ideal "nämligen att ha kontroll "att räcka till (a.a.). Vi tycker att våra fokusgrupper uttrycker samma önskan, man vill hela tiden vara säker på att man sätter barnet och dess utveckling i främsta rummet, även om det är ont om tid. Föräldrarna vill dölja att de är stressade inför barnen. De ska skyddas från stressen. Har man bråttom är det den vuxnes fel, hon eller han ska kunna anpassa tiden och aktiviteten. Håller barnet på att lära sig t.ex. att klä på sig själv, är det viktigare än allt annat och man får inte avbryta. Det är tur att man kan flexa på jobbet, säger någon. Vidare säger föräldrarna att man ska ta sig tid och lägga det egna åt sidan, inget är viktigare än att finnas där för barnen. Beck-Wiklund och Bergsten (a.a.) skriver att viljan att räcka till har tre dimensioner: (1) en oro för att inte leva upp till de andra familjemedlemmarnas förväntningar; (2) en rädsla över att inte vara kompetent och inte duga och; (3) en känsla av att man inte hinner med.

Vår expert på familjerådgivningen säger också att tid är ett problem, men för honom är problemet snarare att föräldrarna är så mycket föräldrar att de glömmer att de behöver tid för varandra, men det är inget nytt, menar han. Olle tillägger att tiden kanske brister för att mycket ska hinnas med. Vara fräsch, snygg, träna o.s.v. Kanske har idealen i dagens samhälle något med denna tidsbrist att göra, menar han.

Även den specialpedagog vi pratade med på ett familjecentrum menar att föräldrar idag är stressade. Hon och hennes kollegor har lagt märke till att det är svårt för föräldrar att orka med och ta sig den tid de behöver för att anpassa sig till en åldersadekvat nivå när de umgås med sina barn. De har förväntningar på att barnen skall klara av mer och förstå bättre än vad som är rimligt för deras ålder. Tina menar att vi stressar mer idag för att man ska kunna så mycket, vara på olika ställen och göra så mycket. Hon har funderat över om det ibland är för att vi ska hålla oss uppdaterade med så mycket som det primära och grundläggande glöms bort; att ta lille Kalle i knäet och pussa och krama.

Vår expert från förskolan anser också att det är stressigt att vara förälder idag. Vi frågade henne om hon ser att föräldrar stressar och hon svarade:

- *Ja det är klart, det gör vi ju alla, tidpress och det dåliga samvetet. Alla våra föräldrar stressar från det man lämnar, åker till jobbet och hämtar trafikstockningar o.s.v. är en press. Barnen ska vara aktiva och umgås och så stressar man i väg med det också. Simskolor som börjar 4-5 och så har man glömt badbyxorna. Får inte missa någon träning, då får du inte vara med på match osv.*
- *Vad tror du detta grundar sig i?*
- *Barnet missar något och föräldrar är livrädda att barnet ska missa någon aktivitet och föräldrar kommer på ledig tid för att inte barnet ska gå miste om något, det är viktigt just då, våra blivande idrottsstjärnor.*

Familjelivet krävs på logistiskt kunnande och □Idealet om barnet i centrum står mot föräldrars strävan att värna egna behov och leva upptill de krav som det dubbla yrkesarbetet kräver□ (Halldén, a.a., s. 53). De vill hinna med mycket och vill inte behöva välja bort något. De vill finnas där för sina barn och ge dem optimala uppväxtvillkor, barnen skall helst inte missa något. Att hinna med mycket visar att man är en bra förälder. Vi kan tänka oss att föräldrar stressar för att de inte vill behöva försaka något.

Konsumism, livsvärld/systemvärld, förvetenskapligande av det privata

Den femte och sista delen av analysen kan man säga är en inblick i vad det kan betyda att individen lever i ett samhälle där individualism, familj, reflexivitet, tradition, självidentitet och ambivalens alla existerar sida vid sida. Föräldrarna i fokusgrupperna hade många tankar och funderingar kring sin omvärld. I deras diskussioner märktes det att de är påverkade av den tid de lever i. Det är svårt för oss människor att ställa oss utanför samhället och de diskurser som pågår där. För det första är man rädd att vara annorlunda och utsätta sina barn för utanförskap. För det andra är det också svårt att stänga ute omvärlden, man är i stort behov av de tjänster och de strukturer den erbjuder. Till sist är det också så att ens tankar och idéer ofta genomsyras av tidsandan. Våra tre kategorier konsumism, livsvärld/systemvärld och förvetenskapligande av det privata är faktorer som påverkar möjligheterna att ställa sig utanför sin omvärld. *Konsumism* är Baumans (a.a.) begrepp för det förhållande som råder i ett konsumtionssamhälle. Den viktigaste drivkraften i samhället är just konsumtion. Sociala regler och normer uppmuntrar oss att konsumera så mycket som möjligt. Ett exempel på detta är att vi tillbringar mycket tid med att konsumera, både varor och tjänster. Detta trots ovannämnda tidspress.

Men att vänja ett litet barn vid pottan tar tid □tid som vi inte har i vår kultur. Därför har blöjtillverkarna utvecklat blöjor som är högeffektiva och bekväma, även för stora självgående barn. Svenska barn har idag ofta blöja tills de är tre år, ibland längre, kanske så länge att de klarar att byta blöja på sig själva. Resultatet är att det i Sverige slängs kanske 500 miljoner använda blöjor om året□ . Och som har kostat föräldrarna runt en miljard kronor □pengar som vi måste jobba ihop (Björvall, a.a., s. 10-11).

Föräldrarna i vår studie funderade över konsumtionens nackdelar, men andra sidan av myntet är som sagt att man inte vill hamna utanför när andra köper Lee-jeans till sina barn, eller åker på semester. Några föräldrar nämner även att de jobbar heltid för att kunna köpa det barnen vill ha. Vi tolkar det som föräldrarna också oroar sig för köpfesten, effekterna den har på deras barn och hur det påverkar klimatet. Idag, menar de är utbudet så stort att barnen skolas in i en köp-och-släng mentalitet och inte är aktsamma om sina saker. Informanterna kommer in på hur de skall ställa sig till att barnen vill ha märkeskläder, hur TV-reklam påverkar barnen, hur mycket leksaker de bör ha osv. Det finns dessutom en rädsla i att inte köpa det bästa marknaden har att erbjuda och en oro att barnen ska hamna utanför om de inte följer trender. När man oroar sig över klimatet handlar det också om vilka konsekvenser det får för barnen. Kommer de begränsas i framtiden, kommer världen att kunna ligga öppen för dem? Den andra svårigheten med att ställa sig vid sidan av sin omvärld får representeras av Habermas teori om hur *livsvärlden kolonialiserar systemvärlden*. Han menar att allteftersom systemvärlden (den politiska arenan och marknaden) byggs ut, börjar kommunikationen i livsvärlden påverkas av rationella motiv och profittänkande. Beck (a.a.) talar om en institutionalisering och standardisering av individens liv, där individen blir allt mer beroende av institutioner. Johansson (2002) sammanfattar deras tankar bra:

Medan det privata livet sipprar ut i offentligheten, tränger också offentligheten in i det privata. Det privata, hemmet, blir successivt allt mer beroende av olika offentliga instanser. Barnen tillbringar en stor del av sin tid på daghem eller inom annan barnomsorg, blivande föräldrar går till mödravårds- och barnavårdscentraler för att få information och sjukvård, frånskilda föräldrar får sina ekonomiska förehavanden reglerade av försäkringskassan, socialstyrelsen informerar kring hälsofrågor och upprättar normer och regler för detta osv. (s. 112)

Informanterna i fokusgrupperna pratar om att de kan känna sig styrda och överkörda utav olika institutioner. Samhället har en större inblick i vardagslivet, vårt föräldraskap medieras av MVC, BVC, försäkringskassan m.fl. Staten avgör hur länge vi kan vara hemma med våra barn. En mamma tycker att hon t.o.m. har märkt en förändring till att även förskolan har mer insyn idag, jämfört med när hon fick sitt första barn. Olle har också märkt av trenden med mer insyn, han menar att det inte bara är negativt, utan det medför även att samhället är mer öppet idag, det är lättare att medge att man behöver hjälp att reda i sitt privatliv. En fokusgrupp säger att man vågar vara mer öppen med sin problematik och finner tröst i att veta att man inte är ensam, utan det finns andra i liknande situationer.

Det finns också ord och begrepp i föräldrarnas vokabulär som de kanske har vuxit upp med, eller har fått med sig sedan en tid tillbaka, ord som fick betydelse när svenska institutioner fick utrymme i vardagslivet. Det är t.ex. ord från pedagogikens värld om att individanpassa gå på Montessoridagis teoretisk och praktisk utbildning vara opedagogisk gentemot

barnen□ □uppmuntra barns inre kvaliteter i stället för vad som passar olika kön□ □lära barn det sociala samspelet□ m.fl. Men också ord som □kvoterad mammaledighet□ □jämställda löner□ □ämnesomsättning□ □amningshysteri□ □arbetskraft□ etc. □ord som uppkommit i den ekonomiska och politiska sfären, i relation till de beslut som tas där.

Det märks också att oavsett hur gärna man vill förhålla sig kritisk till sin omvärld är det svårt att inte tänka på det sätt som samhället man lever i påbjuder. De diskurser som pågår runt omkring en blir en del av ens vardag och det sker ett *förvetenskapligande av det privata*. Detta syns när informanterna verkar vara mer insatta i de psykologiska och pedagogiska teorierna än vad de själva är medvetna om. Under samtalen har de använt sig av begrepp och referat till författare som de har kännedom om. De använder sig till exempel av en psykologisk diskurs när de pratar om att □växa som förälder, eller individ□ att det är av betydelse att man □visar barnen att man ska acceptera varandras känslor□ De pratar om basala behov när vi frågar vad omsorg är och Maslows behovstrappa nämns. De ska lära barnen det sociala samspelet. Det nämns att vi borde ha ett genusperspektiv i det vi skriver och att vi lever i en materialistisk värld. De här orden kommer inte från det vardagliga språket utan vi antar att det är begrepp man fått via bl.a. utbildning och media.

Diskussion

I följande diskussion beskrivs hur vår studie kan lära oss något om hur det är att vara förälder i det senmoderna samhället. Först går vi igenom syfte och frågeställningar och svarar på dessa, därefter presenteras ett vidare perspektiv på svaren. Avslutningsvis uppmärksammas studiens användningsområden, både generellt och specifikt för det socialpedagogiska yrkesfältet. Till sist föreslår vi även framtida studier.

Studiens syfte var att undersöka föräldrars syn på föräldraskapet under deras barns uppväxt. Genom att fråga dem hur de tänker och agerar just som föräldrar hoppades vi kunna få höra deras berättelser om de villkor de ställs inför när de ska uppfostra sina barn.

Frågeställningarna var 1). Vad innebär en senmodern, god uppfostran och 2). Hur vill föräldrar i det senmoderna Sverige att deras barn ska leva som vuxna. Studien är inte generaliserbar och det är framför allt åsikterna hos fyra fokusgrupper som vi har tagit del av. Det finns ändå klara mönster och tendenser i hur grupperna har svarat. Vissa meningar och åsikter har nämnts nästan ordagrant om och om igen. Vi har mött en homogen grupp med föräldrar som bemästrar sin föräldraroll i det senmoderna samhället. I stora delar så uppfattar föräldrar och experter föräldrarollen likartat, men inte alltid. Ibland har vi tagit oss friheten att tolka och komplettera föräldrarnas ord med hjälp av experternas erfarenheter. Experterna har talat utifrån sin profession och två av tre möter föräldrar med problematik. Naturligtvis har deras svar blivit därefter. Föräldrarna själva lever naturligt i nuet.

Föräldraskap och barnuppfostran stod i fokus för studiens syfte. Föräldrarnas perspektiv på sina barns uppväxt är reflexivt, individfokuserat och ambivalent.

I det senmoderna samhället är vi aldrig färdiga med våra självbiografier. Vi måste konstant hålla oss uppdaterade och informerade i en omvärld som aldrig vilar från teknologisk, vetenskaplig och kulturell utveckling. Vi ser det som att föräldrar idag måste ta hänsyn till en rad livsvillkor som uppkommit i det senmoderna samhället och uppfostra individer som klarar av samhällskraven. Om individen har svårt att hänga med i samhällsutvecklingen får hon eller han även problem med att hävda sig på många av de arenor som är viktiga idag. I och med övergången från produktionssamhälle till tjänstesamhälle har svenskarna fått lära sig att marknadsföra sig själva, visa att de kan tänka självständigt och stå för sina egna idéer.

Individen behöver kunna utvecklas under hela livet och på så sätt kunna hävda sitt unika jag. Idag förhåller sig den högfungerande individen reflexivt till all information som kommer i dess väg och skapar sin egen uppfattning om vad som är gångbart och vad som är förlegat.

Dagens föräldrar har lärt sig att detta är vad deras barn måste klara av. Precis som Dencik (a.a.) skriver, krävs det att barnen får med sig en grundmurad självtillit och förmågan att reflektera över sig själva som vuxna, annars får de svårt att bemästra livet i det senmoderna samhället. Vi tror att föräldrar som prackar på barnen sina åsikter och drömmar och inte låter dem reflektera själva, riskerar att uppfostra barn som inte bli självständiga, autonoma vuxna. Det kan vara lockande för föräldrar idag att knyta barnen nära då man inte kan luta sig tillbaka mot traditioner. Bristen på en känsla av att man vet hur man ska göra, för att □så var det förr□ gör oss ambivalenta. Ambivalensen som uppstår i nutidens alla val, möjligheter och risker skapar ett öppenhetens fönster som inte tidigare funnits. Detta öppenhetens fönster kräver bekräftelse av omgivningen vare sig det är experter eller inte. Att få bekräftelse på att man tänkt rätt är förmodligen extra värdefullt när traditionerna är urholkade.

Som svar på den första frågeställningen vad en senmodern, god uppfostran innebär, säger fokusgrupperna att barnen ska få omsorg, kärlek, tid och trygghet i nuet. Det ska generera i social kompetens, empati, lycka och självständighet (självförtroende och självkänsla) i framtiden.

Vi förmodar att världen idag ofta ter sig skrämmande för barn och deras föräldrar. I och med globalisering och miljöförstöring framställs framtiden som oviss och otrygg, men samtidigt fylld med möjligheter för den som vet hur man tar för sig. Visst är det så att framtiden alltid kunnat ses som osäker, men i det senmoderna samhället har gränserna flyttats ut. Förr räckte det att förhålla sig till vad som hände på den ort man bodde, idag, i och med globaliseringen har vi hela världens framtid att tänka på. Att föräldrar vill skapa en trygg tillvaro för sina barn när de växer upp, handlar förmodligen både om att skydda dem från verkligheten, men också om att ge barnen en chans att ta del av de möjligheter som de vidgade gränserna erbjuder.

Därför betyder den senmoderna goda uppfostran att föräldrar vill kombinera omsorg och kärlek med att lära barnen samhällets regler och nödvändigheten av sociala färdigheter.

Trygghet skapas i hemmet, utanför är livet mer oförutsägbart och föränderligt. I hemmet kan man välja att behålla vissa traditioner och skapa sina egna ramar. Barn har ofta stor frihet i hemmet, där råder demokrati och när barnen har åsikter vill föräldrar gärna lyssna och visa acceptans. Utanför hemmet ser det annorlunda ut, dagligen hinner man med att besöka ett antal platser och prata med många människor vilka har olika betydelse i familjens liv. Då är det viktigt att barnen har social kompetens och klarar av att röra sig med självförtroende och framåtanda på de många arenor som krävs. Sommer (a.a.) summerar, □Vuxnas långsiktiga

roll är att assistera barnet i dess tillägnande av de moraliska och sociala orienteringskartor som gör det möjligt att navigera i det senmoderna livets sociala biografi (s. 149).

Den andra frågeställningen var, hur vill föräldrar i det senmoderna Sverige att deras barn ska leva som vuxna? Som vuxna skall barnen vara goda medmänniskor, men det viktigaste är att de har möjlighet att förverkliga sig själva och lever sina egna drömliv.

I dagens samhälle kan vi se en trend som handlar om individens lycka och självförverkligande. Beck (a.a.) ansåg att anledningen till detta var just att individen var tvungen att bli sitt eget planeringskontor. I stället för att ha långsiktiga mål som handlade om drömmar för livet, att köpa hus och bilda familj, blev drömmarna i senmoderniteten mer kortsiktiga. Även i dag vill man skaffa villa, Volvo och barn, men det är bara en liten del av allt man önskar sig, vi vill ha mer och det står nog för många av oss. Beck (a.a.) antyder att när självet blir reflexivt och man hela tiden skapar sin egen historia, blir individen lätt offer för trender och experter som talar om hur man bäst lever ett lyckligt liv. Media och konsumtionssamhället kan exploatera individens osäkerhet genom att utlova mer, bättre och större för individens bästa. Vi tror de flesta hakar på, medvetet eller omedvetet blir detta vår verklighet. Bauman menar att konsumtionssamhället kanske är ensamt om att inge människorna ett hopp om glädje här på jorden. I denna samhällsform måste individen ständigt vilja spendera pengar på att utvecklas genom resor, upplevelser och kurser, samt förbättra sin image genom klädstil, träning och inredning. En människa som inte konsumerar kan uppfattas som avvikande. För att konsumera måste individen ha råd, för en god ekonomi krävs utbildning och jobb - för att få tillgång till utbildning och jobb skall man helst ha föräldrar som lärt ut både självständighet och social kompetens. Och så snurrar det på. Sociokulturell teori spelar en tydlig roll här. Det är märkbart hur föräldrarna påverkas av de villkor deras barn kommer att växa upp under. Inför en framtid som man inte vet något om så satsar man på allt, vi tror föräldrar helgarderar som när man vill ha tretton rätt på tipset.

Studien utgick ifrån att informationssamhället, teknikens framsteg, psykologisk och pedagogisk utveckling, Internet, globalisering, konsumtion, mm., påverkar vilka idéer och diskurser som blir hegemoniska. I sin tur påverkar dessa vad för materiella, kulturella och vetenskapliga framsteg som görs och prioriteras. Hela tiden växelverkar olika villkor, möjligheter och begränsningar med varandra och påverkar hur individen förhåller sig till sin omvärld. Utmärkande för senmoderniteten är hur snabbt detta sker.

Vi är överens om att det senmoderna samhället har betydelse för föräldrarollen i dag. I den bästa av världar är det i hemmet och hos familjen vi kan vara trygga. Där får vi ro och kan tanka hem energi. I hemmet finns familjemedlemmar som vi kan identifiera oss med och få bekräftelse av. Familjen spelar en stor roll i och med att den utgör en fast punkt och står för det bekanta och hemvana. I anknytningsteorin förklarar man vikten av att barn kan utforska världen från den trygghet som föräldrarna står för. Som vuxna kan vi fortfarande behöva skapa oss en sådan hållpunkt i tillvaron. Detta kan hemmet och familjen erbjuda.

Vi tror oss veta att alla föräldrar gör så gott de kan. Utan att vi medvetet valt det så kom vår studie handla om högfungerande föräldrar och vi har lyssnat på hur de går tillväga för att fostra sina barn. Om vi plockar ut vad som är viktigt för dessa familjers välmående kan vi synliggöra vad som eventuellt saknas i den dysfunktionella familjen och ta med oss i det socialpedagogiska arbetet. Reflexivitet, social kompetens, stabilitet, självförtroende, uppmuntran till självständighet samt kreativitet är viktiga komponenter i uppfostran. Dessa kan användas för att stärka personer som inte har fått det med sig från sin uppväxt. På en strukturell nivå kan socialpedagoger också vara med och se till att föräldrar inte stigmatiseras på grund av de senmoderna livsvillkoren. När samhället snurrar för snabbt, kan socialpedagogen ibland bidra med tid, eller när mängden information hotar att kväva individen, kan socialpedagogen hjälpa till att sortera och prioritera. Utvecklingen går knappast att stanna upp men vi behöver inte alltid acceptera den fullt ut. Det krävs reflexivitet och kreativitet från den socialpedagogiska professionen och budskapet behövs spridas, det är inte alltid människan som är för långsam utan ibland är det samhället som är för snabbt.

I inledningen skrev vi att vi rör oss inom ett stort ämnesområde och vi är medvetna om att vi bara nosar på en liten del. Vår tanke är, att om vi har goda kunskaper i vilka krav senmoderniteten ställer på föräldrarollen och barnen, ökar förståelsen för den dysfunktionella familjen. Ur dessa tankar föds förslag på vidare forskning.

Skapas sociala kategorier för dem som inte fått eller har möjligheten att reflektera och omskapa sin självbiografi då individualismen och elitänkandet blir en norm? Kan vi dra paralleller mellan relativt nya diagnoser som t ex. ADHD och den minskade acceptansen för människor med svårigheter i det sociala samspelet?

Vilka konsekvenser får det för individen om hon eller han blottar sig för mycket? Att visa upp sig och sitt liv, för vissa, har blivit ett sätt att söka acceptans från andra. Vi tänker oss att det

skapas en sårbarhet och vi funderar över om t ex. flickor visar sig på nätet eller berättar öppet om sitt liv för att synas och få bekräftelse på att de duger?

Vi har läst att de barn som är offer för sina föräldrars livsprojekt, så kallade projektbarn, har en lägre självkänsla. Med denna låga självkänsla kommer depressioner och destruktivitet.

Innebär detta att det finns ett samband mellan dessa projektbarn och nutidens självskadebeteende?

Vi vet att allt vi gör får konsekvenser för framtiden och det reflexiva jaget får sällan vila. Idag ifrågasätter vi effekterna av senmoderniteten men vill vi å andra sidan gå tillbaka till 50-talets ideal, med allt vad det innebär? Vidare tar vi med oss insikten att det som är nytt för oss vuxna idag är gammalt och förlegat för våra barn redan i morgon.

Referenslista

- Ahrne, G. Roman, C., och Franzén, M. (2003). *Det sociala landskapet. En sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*. Göteborg: Korpen.
- Bauman, Z. (2008). *Konsumtionsliv*. Göteborg: Daidalos.
- Beck, U. (1998). *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Bjerkman, A. (1992). *Projektmakare – en liten bok om konsten att våga*. Floda: Zenon.
- Bjårvall, K. (2005). *Vill ha mer. Om barn, tid och konsumtion*. Stockholm: Ordfront.
- Bryman, A. (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Bäck-Wiklund, M., Bergsten, B. (1997). *Det moderna föräldraskapet, en studie av familj och kön i förändring*. Falun: Natur och Kultur.
- Bäck-Wiklund, M. (2001). Senmodernt familjeliv och barns vardag. (ss.32-51). Bäck-Wiklund, M., Lundström, T. (red.) *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Dencik, L. (1999). Samfundsforändring og opvækstvilkår Fremtidens børn □om postmodernisering og socialisering (ss.19-44). Dencik, L., Schultz Jörgensen, P. (red.) *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Köpenhamn: Hans Reitzels forlag.
- Enberg, J., Källemark, S., Ohlander, A. (1998). *Den bästa generationen? Erfarenheter hos svenskar födda 1965-1974*. Falun: RebenPrisma.
- Giddens, A. (1999). *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Giddens, A. (2001). *Sociologi*. (tredje omarbetade upplagan) Lund: Studentlitteratur.
- Halldén, G. (2007). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Falun: ScandBook.
- Hermann, S. (2004). Anthony Giddens □ett förslag till en modern bildningsstrategi på senmoderna villkor. (ss. 221-248). Olesen, S, G., & Pedersen, P, M., (red.). *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmdahl, B. (2000). *Tusen år i det svenska barnets historia*. Lund: studentlitteratur.
- Johansson, T. (2002). *Bilder av självet. Vardagslivets förändring i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Johansson, T. (2007). *Experthysteri: Kompetenta barn, curlingföräldrar och supernannies*. Stockholm: Atlas.

Juul, J. (2005). *Livet i familjen – om det viktiga samspelet*. Uddevalla: Albert Bonniers Förlag.

Kjaer Jensen, M. (1995). *Kvalitativa metoder för samhälls och beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Madsen, B. (2006). *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*. Köpenhamn: Studentlitteratur.

Morgan, D, H, J. (1996). *Family Connections: An Introduction to Family Studies*. Cambridge: Polity Press.

Pedersen, P, M. (2004). Jürgen Habermas. (ss. 171-197). Olesen, S, G., & Pedersen, P, M., (red.). *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Ritzer, G. (2009). *Sociologisk Teori*. Malmö: Liber.

Sommer, D. (2005) *Barndomspsykologi, Utveckling i en förändrad värld* (2:a rev. Utg.) Malmö: Runa Förlag.

Taylor, S. and Bogdan, R. (1998). *Introduction to qualitative research methods. A guidebook and resource* (3rd ed). USA: John Wiley and sons.

Thurén, T. (2008). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber.

Wibeck, V. (2000). *Fokusgrupper, om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund; Studentlitteratur.

Statistiska centralbyrån (ref.1.) *Tabeller över Sveriges befolkning 2007*.

http://www.scb.se/statistik/_publikationer/BE0101_2007A01_BR_00_BE0108TAB.pdf
Hämtad 8 december, 2009, från SCB.

Statistiska centralbyrån (ref.2.) *Hur många barn får jag när jag blir stor? Barnafödande ur ett livsperspektiv*.

www.scb.se/statistik/BE/BE0701/2000I02/BE51ST0205.pdf Hämtad 8 december, 2009, från SCB.

Statistiska centralbyrån (ref.3.) *Barnomsorg*.

www.scb.se/statistik/BE/BE0701/2000I02/BE51030102_09.pdf Hämtad 8 december, 2009, från SCB.

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. *Forskningsetiska principer*

inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf Hämtad 8 december, 2009, från SCB.

2009-10-20

Hej

Vi är två studenter på socialpedagogiska programmet, Högskolan Väst i Trollhättan. Det är vår sista termin och vi skall snart påbörja vår C-uppsats vilken fokuserar på föräldrarollen i dagens samhälle. Det är vår förhoppning att vi kan hitta föräldrar som är intresserade av att i grupp, diskutera utmaningar och glädjeämnen i att uppfostra barn på 2000-talet. Vi söker alltså personer som kan tänka sig vara med i vår studie som utgår från fokusgrupper*. Vi söker både män och kvinnor som har barn i åldrarna 1-10år. Vi hoppas att det skall vara så givande som möjligt både för deltagarna i gruppen och för oss med intressanta samtalsämnen. Skulle Du kunna tänka Dig att vara delaktig i denna grupp?

Vi kommer att träffas lite innan själva intervjun börjar för att starta med en fika och för att presentera oss lite för varandra. Själva intervjun kommer att ta ungefär 45min. Totalt vill vi ta ca en och en halv timma av Er tid i anspråk och det sker vid ett tillfälle. Intervjuerna kommer att ske under de två första veckorna i november. Exakt tid och plats får vi återkomma med eftersom vi i största möjliga mån vill anpassa oss efter vad Ni föräldrar önskar.

Våra förslag på datum är .

Din medverkan och ditt bidrag i diskussionen kommer att behandlas konfidentiellt. Vi kommer att banta samtalet. Inspelningen kommer att transkriberas och därefter analyseras intervjun utifrån vad Ni som grupp har diskuterat.

Anmälan sker till Malin eller Christina senast den . .
Först till kvarn gäller

*En fokusgrupp är en form av gruppintervju (4-6personer) som diskuterar ett givet ämne som forskaren utsett. Det som sägs och den interaktion som sker i gruppen används som material för analys.

Om ni har några frågor så får ni gärna kontakta oss eller vår handledare.

Vi ser fram emot att träffa er, hälsningar Malin och Christina

Malin Burke tel. 0709 961 383 eller malin.pettersson.6@student.hv.se

Christina Ståhl tel. 0706 952 942 eller christina.stahl@student.hv.se

Handledare: Anders Bjerkman tel. 0520-223728
Docent i socialt arbete,
Universitetslektor i socialt arbete

Informantbakgrund

Bilaga 2

Ringa in

Kvinna   Man

Ringa in **Ålder**

21-25   26-30   31-35   36-40   41-45   46-50

Ringa in **Civilstånd**

Ensam-
stående   Sambo   Gift

Ringa in **Antal barn
i familjen**

1   2   3   4   5   6 el. fler

**Vilka år är
barnen födda**

--	--	--	--	--	--

**Hur gamla
var ni när
första barnet
föddes**

Kvinnan   Mannen

**Har ni gått
föräldrautbildning
i BVC´s regi**

	1:a barnet	2:a barnet	3:e barnet	4:e barnet	5:e barnet
Ja					
Nej					

Ringa in **Prenumererar ni
på någon
föräldratidning**

Innan   Efter   Nej
barnet   barnet   Inte
föddes   föddes   Alls

Ringa in **Använder du
internet för att
söka information
om ditt/dina
barn**

Innan   Efter   Nej
barnet   barnet   Inte
föddes   föddes   Alls

Ringa in **Läser du föräldra-
böcker om
barnuppfostran**

Ja   Nej

Ringa in	Vem vänder du dig oftast till när du tvekar i din föräldraroll		BVC Egna föräldrar	Vänner Andra släktingar	Förskola Internet
Ring in	Hur var barnomsorgen ordnad för dig när du var barn 0-5år	Hemma Med förälder	Dag- mamma	Förskola	
Ring in	Hur var barnomsorgen ordnad för den andre föräldern 0-5år	Hemma Med förälder	Dag- mamma	Förskola	
Ringa in	Vilken utbildning har du	Grund- Skola	Gymnasie- skola	Högskola Universitet	
Ringa in	Vilken utbildning har den andre föräldern	Grund- Skola	Gymnasie- skola	Högskola Universitet	
Ringa in	Hushållets totala inkomst/månad brutto	mindre än 20.000:- 41.000- 50.000:-	21.000- 30.000:- 51.000- 60.000:-	31.000- 40.000:- mer än 61.000:-	

Högskolan Väst
Institutionen för Individ och Samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se